

ტარიელ ფუტკარაძე

მალტის შეთანხმება (02.12.1989), ეროვნული გამირები და საქართველოს პერსპექტივა¹

ნაშრომის მიზანია ბოლო ნახევარ საუკუნეში მიმდინარე პროცესების ერთიანობაში გააზრებითა და ახალი თაობისათვის წინა თაობის შეცდომებისა თუ თავგანწირვის წარმოჩენით, **საქართველოს ამჟამინდელი გამოწვევების ანალიზი.**

გეოპოლიტიკური ბალანსის თვალსაზრისით კავკასიასა და შავ ზღვას ოდითგანვე ჰქონდა დიდი გეოსტრატეგიული მნიშვნელობა და აქვს დღესაც. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, როდესაც ბერლინის „რკინის ფარდით“ დედამიწა ორ გეოპოლიტიკურ სივრცედ გაიყო², შავი ზღვის დიდ ნაწილსა და კავკასიას (საქართველოს) რუსეთი აკონტროლებდა.

¹ წარმოდგენილი სტატია წაკითხულია ორ მოხსენებად:

ტ. ფუტკარაძე, მალტის შეთანხმება (02.12.1989), 1992-93 წლების პუტჩი და 2008 წლის პლემბისციტი თანამედროვე გეოპოლიტიკურ კონტექსტში; საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის სამეცნიერო კონფერენცია: „ზვიად გამსახურდია - 80“; 28 მარტი, 2019. T. Putkaradze, Malta Negotiation (02.12.1989), Putsch during 1992-1993 and Plebiscite of 2008 year, Scientific conference at St. Andrew The First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia: “Zviad Gamsakhurdia – 80”; 28 March, 2019. <https://sangu.edu.ge/ka/article/kartvelologiis-aktualuri-problem> (დამოწმება: 17.11.2019).

ტ. ფუტკარაძე, მერაბ კოსტავას როლი საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში, საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ქართველოლოგიის ცენტრის XII სამეცნიერო კონფერენცია: „მერაბ კოსტავა - 80“, 16 ოქტომბერი, 2019. T. Putkaradze, The Role of Merab Kostava in the National-Liberation Movement, St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia Kartvelological Center XII scientific conference: “Merab Kostava-80”, October 16, 2019. <https://cutt.ly/Nyut5ae>; <https://cutt.ly/zyutBYB> (დამოწმება: 1.12.2019).

² ორი ზესახლმწიფოს გავლენების საზღვარად იქცა ბერლინის კედელი, რომელიც აშენდა 1961 წელს. ბერლინის კედელი მიჯნავდა ნატოს ბლოკში გაერთიანებულ (04.04.1949; ვაშინგტონი) სახელმწიფოებსა და ვარშავის ხელშეკრულებაში იძულებით შეყვანილ (14.05.1955) ქვეყნებს. რუსი ოკუპანტების მიერ ანალოგიური „ბერლინის კედელი“ დღეს გავ-

გასული საუკუნის 80-იან წლებში გაჩნდა თეორიული შანსი, ცენტრალური კავკასიის სახელმწიფოები³, მათ შორის საქართველო, გამოსულიყო რუსული იმპერიული ველიდან. ეს შესაძლებლობა კარგად გამოიყენეს საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერებმა, აწ უკვე ეროვნულ გმირებად შერაცხულმა პიროვნებებმა - ზვიად გამსახურდიამ და მერაბ კოსტავამ. სწორედ მათ მიერ გასული საუკუნეების 70-იანი წლებიდან აღორძინებული **საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის** წიაღში ახალი სიცოცხლე შეიძინა საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეამ. საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის პერსპექტივა რეალური გახდა „ბერლინის კედლის“ დანგრევის შემდეგ (09.11.1989). დაიწყო დეოკუპაციის პროცესიც (1991). რუსული იმპერიული ველიდან გამოსვლის მძიმე პროცესი დღემდე გრძელდება. ნაშრომში გაანალიზებულია ამ პროცესის ეტაპები და წარმოჩენილია დასახელებული პიროვნებების გამორჩეული როლი თითოეულ ამ ეტაპზე (სიკვდილის შემდეგაც)⁴.

ლებულია საქართველოში, კერძოდ, ერთი მხრივ, მდინარე ენგურზე, მეორე მხრივ - პერევი-ატოცი - დიცი - წითელუბანი-ორჭოსანის ხაზზე.

³ ჩვენთვის უფრო მისაღებია კავკასიის რეგიონის დაყოფა სამ ნაწილად: ჩრდილო კავკასია (ამჟამად შედის რუსეთის ფედერაციაში; ცენტრალური კავკასია - საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი; სამხრეთი კავკასია (ამჟამად შედის თურქეთის შემადგენლობაში).

⁴ ზვიად გამსახურდიამ და მერაბ კოსტავამ არა მხოლოდ საკუთარი კეთილდღეობა, პირადი უსაფრთხოება და, ბოლოს, სოცოცხლე შეწირეს საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლას, არამედ, რაც თანამედროვე რეალობაში ძნელი წარმოსადგენია, რუსეთის იმპერიასთან ბრძოლაში ფაქტობრივად გაწირეს საკუთარი ოჯახებიც. XX-XXI საუკუნეთა მიჯნაზე საქართველოს მოსახლეობამ კარგად გააცნობიერა **თანამედროვეთა ეს სამაგალითო თავგანწირვა** და, არსებული დე ფაქტო ხელისუფლებების დამოკიდებულების მიუხედავად, რეალური გმირების სამუდამო განსასვენებლად განსაზღვრა გამორჩეულ მწერალთა, საზოგადო მოღვაწეთა, მეცნიერთა და ხელოვანთა პანთეონი - მამადავითის ეკლესიის ეზო.

ვფიქრობ, 1974 წლიდან დღემდე არსებული საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში გამოსაყოფია ხუთი ეტაპი:

1. საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღმავლობის პერიოდი: 1974-1988;
2. საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მწვერვალი: 1989 წლის 9 აპრილი -1991 წლის ზაფხული.
3. საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დაღმავლობის პერიოდი: 1991 წლის შემოდგომა - 1993 წლის 31 დეკემბერი.
4. საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის განადგურება რუსეთის იმპერიის მიერ: 1994-1997 წლები.
5. საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღორძინების პირობების გაჩენა - 1998 წლიდან დღემდე.

ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას როლი საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის პირველ პერიოდში (1974-1988).

საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღმავლობის პერიოდის (1974-1988) დასაწყისად უნდა მივიჩნიოთ 1974 წელს ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას მიერ „ადამიანის უფლებათა დაცვის საინიციატივო ჯგუფის“ (ზვიად გამსახურდია, მერაბ კოსტავა, თეიმურაზ ჯანელიძე, ნიკოლოზ სამხარაძე, გივი მალულარია და სხვ.) შექმნა, 1975 წელს ზვიად გამსახურდიას გაწევრიანება საერთაშორისო ორგანიზაციაში: „საერთაშორისო ამნისტია“ (Amnesty International) და ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას მიერ 1976 წელს „საქართველოს ჰელსინკის ჯგუფის“ დაარსება⁵. საერთაშორისო მასშტაბში საქართველოს მდგომარეობისა და პერსპექტივის გააზრებით ზვიად გამსახურდია და მერაბ კოსტავა 1975

⁵ დოკუმენტური მასალისათვის იხ. „ოქროს საწმისი“ (შემდგენელი და რედაქტორი მანანა არჩვაძე-გამსახურდია), თბ., 2006 (გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“; „საქართველოს მოამბე“ (შემდგენელი და რედაქტორი მანანა არჩვაძე-გამსახურდია), თბ., 2007 (გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“.

წლიდანვე ცდილობენ საბჭოთა იმპერიის ველში მოქცეული ქართველობისათვის, ზოგადად, საქართველოს მოქალაქეებისათვის, გაეცოცხლებინათ ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი იდეალები და საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეა. **საბჭოთა ხელისუფლებისადმი მათი მოთხოვნები და გრძელვადიანი გეგმები** არქივებში დაცული მასალის მიხედვით ასე გამოიყურება⁶:

მოთხოვნები კომუნისტური ხელისუფლებისადმი:

- დავით გარეჯის მონასტრისა და სხვა ტაძრების დაცვა განადგურებისაგან;
- რწმენის თავისუფლებისა და ტაძრებში მორწმუნეთა დაშვება;
- საწყობებად, თეატრებად და აბანოებად გამოყენებული ტაძრების გამოთავისუფლება;
- საქართველოს ისტორიის სწავლების შემოღება სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში;
- ქართული ენისა და ლიტერატურის საათების გაზრდა სკოლებში;
- ქართველ ავტორთა სახელმძღვანელოების შექმნა და გამოყენება /რუსულიდან თარგმნილის ნაცვლად/;
- პოლიტპატიმრების გათავისუფლება;
- სამსახურებიდან სხვაგვარად მოაზროვნეთა დათხოვნის აკრძალვა;
- ქართველ წვევამდელთა მიერ სამხედრო სავალდებულო სამსახურის მოხდა საქართველოში;
- ქართველ პატიმართა მიერ სასჯელის მოხდა საქართველოში;
- ქართული სოფლების ჩაძირვის ფასად დიდი ჰესების აშენების აკრძალვა;
- ტრანსკავკასიის მაგისტრალის მშენებლობის შეწყვეტა;
- ქართული ორიენტაციის მესხების სამშობლოში დაბრუნება და მათი არაკომპაქტურად ჩასახლება;
- ეკომიგრანტების ქვემო ქართლში ჩასახლება და მათთვის სახლების შექმნა...

გრძელვადიანი გეგმები:

- საქართველოს სრული დამოუკიდებლობის მოპოვება;
- საქართველოს ეროვნული კონსტიტუციის შექმნა;
- ქართული ეროვნული არმიის შექმნა.

⁶ ინფორმაციების დაზუსტებისათვის მადლობას ვუხდით ქ-ნ ციციხო მალაფერიძეს - მერაბ კოსტავას სახლ-მუზეუმის დირექტორს.

ამ მოთხოვნებსა და გრძელვადიანი სტრატეგიის ცალკეულ მონაკვეთებს ზვიად გამსახურდია და მერაბ კოსტავა დისიდენტურ ლიტერატურასთან ერთად ბეჭდავდნენ თავიანთ არალეგალურ გამოცემებში, საუბრობდნენ ვიწრო წრეებში. ბუნებრივია, რუსეთის იმპერიის ჩინოვნიკებს გამცემთა დახმარებით წვდომა ჰქონდათ მათ გეგმებზე, ამიტომაც საბჭოთა იმპერიის ხელისუფლებამ ისინი მალევე (1977) დააპატიმრა. პარალელურად, იმპერიის სპეცსამსახურებმა დაიწყეს ზვიადისა და მერაბის „დემონიზება“ (თანამედროვე ტერმინოლოგიით: „შავი პიარი“) „წითელი ინტელიგენციის“ გამოყენებით.

მერაბ კოსტავამ არაერთხელ განაცხადა, რომ ორივეს პატიმრობაში ყოფნა დიდად ავნებდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღმავლობას, ამიტომ შეთანხმდნენ, რომ ზვიად გამსახურდიას, როგორც მოძრაობის ლიდერს, თავი დაეღწია საპატიმროსათვის. აქვე ვიტყვი, რომ ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში მერაბმა თავისი როლი „ავთანდილობით“ განსაზღვრა იხ. მისი ლექსი „მმას ქრისტესმიერს (ზვიად გამსახურდიას)“⁷.

„მავანი“ წლების მანძილზე ცდილობდა მერაბ კოსტავასა და ზვიად გამსახურდიას დაპირისპირებას⁸. ეს არ გამოუვიდათ მერაბ კოსტავას სიცოცხლეში. მერაბ კოსტავას შეუდრეკელობამ ბევრი პრობლემა ააცილა როგორც ზვიად გამსახურდიას, ასევე, ზოგადად, საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას. ვერც მერაბ კოსტავას ციმბირში გადასახლებამ და ვერც რუსეთის იმპერიული ხელისუფლების მიერ დაგეგმილმა „მავმა პიარმა“ შედეგი ვერ გამოიღო.

⁷ „ოდეს ტამართა შედრკა მწირველი
და მიეფარა ღრუბელს უფალი
შენ აღიმართე ვითა პირველი
დაშრეტილ რწმენის ჭირისუფალი...
ხომ ხედავ როგორ გართულდა ომი,
ვაჰ, თუ ძალები შემომელაია,
თუმცა მარადში ვარ თანამდგომი,
ავთანდილობა ერთობ ძნელია“...

<https://burusi.wordpress.com/2010/03/29/merab-kostava-11/>

(დამოწმება: 27.11.2019)

⁸ ზოგი იმპერიის მოხელეების დავალებით, ზოგიც - კანუნი შურისა თუ ბოღმის გამო.

1974-1988 წლებში ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერებმა - ზვიად გამსახურდიამ და მერაბ კოსტავამ - ქართველი ერისათვის სასიცოცხლო თემების წინ წამოწევითა და კარგად გააზრებული სტრატეგიით შემდეგ ახალგაზრდობის გარშემოკრება და საერთაშორისო მხარდაჭერის მოპოვება. 1988 წლიდან ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ამ გამორჩეულმა ლიდერებმა ახალ ლიდერებთან (გია ჭანტურია, ირაკლი წერეთელი...) ერთად ფართო საზოგადოების თვალშიც რეალური გახადეს საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის იდეა.

ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას როლი საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მეორე პერიოდში (1989 წლის 9 აპრილი - 1991 წლის ზაფხული).

80-იანი წლებში სერიოზული რყევა განიცადა საბჭოთა იდეოლოგიამ. ამას დაემატა რ. რეიგანის გონივრული საერთაშორისო პოლიტიკა, რამაც ძალიან დაასუსტა საბჭოთა იმპერია და გაჩნდა შესაძლებლობა, საბჭოთა რუსეთის ოკუპაცია-ანექსიისაგან განთავისუფლებულიყო საქართველო.

რუსი ოკუპანტების მხარეს მყოფი აფხაზების (თვითსახელწოდებით: აფსუა) ნაწილმა 1989 წლის 18 მარტს ჩაატარეს „ლიხნის კრება“, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობისკენ სწრაფვა შეეფერხებინათ⁹. საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის წარმომადგენლები სეპარატისტ აფხაზებს კი არა, უშუალოდ კრემლს დაგუპირისპირდით და მრავალათასიანი მიტინგებით საქართველოს დამოუკიდებლობა მოვითხოვეთ. რუსული იმპერიული ველიდან საქართველოს

⁹ ისტორიის ირონია: ლიხნში პირველი დიდი სახალხო შეკრება გაიმართა 1861 წელს, რომელიც შემდეგ ანტირუსულ აჯანყებაში გადაიზარდა. 1989 წლის შეკრება საპირისპირო მიზნით ჩატარდა: ლიხნის მეორე შეკრება უკვე რუსებმა დაგეგმეს საქართველოს წინააღმდეგ: შემთხვევითი არ არის, რომ 1989 წლის ლიხნში შექმნილ დოკუმენტს ხელს აწერს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის კომუნისტური პარტიის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი ბორის ადლეიბა.

გამოსასვლელად **ზვიად გამსახურდიამ რამდენიმე საფეხურიანი გეგმა შეიმუშავა:**

- არასაბჭოთა მრავალპარტიულ არჩევნებში გამარჯვების გზით ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მოსვლა ხელისუფლებაში (რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა ნაკლები მსხვერპლითა და ლეგიტიმური გზით წარმართულიყო);
- საყოველთაო-სახალხო რეფერენდუმის ჩატარება საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის მიზნით. საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის პროცესში რეფერენდუმი იქნებოდა **ძლიერი არგუმენტი** რუსეთის იმპერიასთან დაპირისპირებული ცივილიზებული მსოფლიოსათვის;
- საგანგებო აქტის საფუძველზე საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება წარმომადგენლობითი ორგანოს - საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს (საქართველოს პარლამენტის) - მიერ; რომ ქართველი ერის, საქართველოს მოსახლეობის ნების დამადასტურებელი სამუდამო დოკუმენტი შექმნილიყო;
- იმპერიულ კრემლთან სახიფათო დაპირისპირების თავიდან ასაცილებლად პირველ ეტაპზე (საქართველოს დეოკუპაციის პროცესში) საქართველოს მიერ „აქტიური ნეიტრალიტეტის“ დეკლარირებას, გარდამავალი პერიოდის გამოცხადებას;
- საქართველოს თანამიმდევრულ დეოკუპაციას და საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი, დემოკრატიული და ქართულენოვანი სახელმწიფოს ინტეგრირება მსოფლიოს სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში¹⁰.

საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მწვერვალი ნამდვილად არის დრო 1989 წლის 9 აპრილიდან 1991 წლის 26 მაისამდე (დემოკრატიული არჩევნებით 1991 წლის 26 მაისს ზვიად გამსახურდია არჩეულ იქნა პრეზიდენტად). **ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას ავტორიტეტით** დროის ამ მცირე მონაკვეთში **საქართველოს მოსახლეობა** თითქმის სრულად გაერთიანდა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის იდეის

¹⁰ ამ თვალსაზრისით საინტერესო ზვიად გამსახურდიას ტექსტისათვის იხ. საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარის ზვიად გამსახურდიას საახალწლო მიმართვა 1990 წელს <https://bit.ly/3ekZvMm>; <https://www.myvideo.ge/v/3107677> (დამოწმება: 24.03.2019).

გარშემო მიუხედავად მცირე ჯგუფების წინააღმდეგობისა და მათი დემაგოგიისა. ერთ ფაქტს დავიმოწმებ:

1989 წლის 9 აპრილის მძიმე ღამეს რუსეთის იმპერიის დამსჯელი შენაერთების პირისპირ მდგარ ქართველობას საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია მეორემ გამოგვიცხადა, რომ „ახლოსა საშიშროება, ამიტომ რუსთაველის ქუჩიდან გადავიდეთ ქაშვეთის ეკლესიაში სალოცავად“... პატრიარქს დავალებული ჰქონდა, ხალხი გაეფრთხილებინა მოსალოდნელი ბრძოლის წინ; ბუნებრივია, მას არ უნდოდა მსხვერპლი. ხალხი ვალდებული იყო, დაეცვა საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნის იდეა. 7 წუთის მანძილზე დუმდა ხალხი დიდი საშიშროების წინ: ჩვენ უკან დახევას არ ვაპირებდით¹¹. მერაბ კოსტავამ საოცრად ზუსტად შეაფასა რა ისტორიული მომენტი, მომიტინგეებს გვითხრა:

„მძანო და დანო, საქართველოს ისტორიაში ყოფილა დიდებული წამები და ეს წამი არის ერთ-ერთი უდიდებულესი, როდესაც ამ 70 წლის მანძილზე, ამ ტანჯვასა და ვაებაში, ამ სისხლისღვრაში პირველად, ასე შეკრული, ასე მთლიანი, წარმოდგა ქართველი ერი, ღვთის წინაშე!“¹².

უმძიმეს წუთებში ასეთი საოცარი სიტყვით გამოსვლა მხოლოდ უდიდეს პატრიოტს შეუძლია. მერაბ კოსტავას ასეთი შეუპოვრობა, ერთი მხრივ, და მეორე მხრივ, მისი უნარი ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მთავარი კალაპოტიდან არ გაეშვა მეტ-ნაკლებად განსხვავებული ხედვისა თუ ქცევის მქონე ადამიანები, იყო დიდი ერთიანობის გარანტი. ეს კარგად იცოდა რუსეთის იმპერიამ, ამიტომაც, სავსებით დამაჯერებელია ვერსია, რომ 1989 წლის 13 ოქტომბრის ტრაგიკული ავარია უბედური შემთხვევა კი არა, ფილიგრანულად ორგანიზებული მკვლელობა იყო. ზვიად გამსახურდიასა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის სხვა წარმომადგენელთა ზეწოლით კომუნისტური ხელისუფლება დათანხმდა, მერაბ კოსტავა მთაწმინდაზე დასაფლავებულიყო.

¹¹ პატრიარქის გამოსვლისა და დუმის ამსახველი დოკუმენტური მასალისათვის იხ. <https://cutt.ly/hyuu2Ed> (დამოწმება: 15.10.2019).

¹² მერაბ კოსტავას გამოსვლა 9 აპრილს: <https://cutt.ly/6yuu5DE> (დამოწმება: 15.10.2019).

მერაბ კოსტავას ტრაგიკული სიკვდილის შემდეგ ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერთა შორის ძალევე გაღვივდა დაპირისპირება; ხალხმა მხარი დაუჭირა ზვიად გამსახურდიას მიერ შეთავაზებულ სტრატეგიას. აქვე აღვნიშნავ: 1990-91 წლებში მერაბ კოსტავას დიდებული დედის - ოლღა დემურია-კოსტავას - ხაზგასმული ყოფნა ზვიად გამსახურდიას გვერდით, მთელი ერის თვალში ცხადყოფდა ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას მიზნებისა და სტრატეგიის ერთიანობას¹³.

ზვიად გამსახურდიას გარშემო გაერთიანებულმა საქართველოს მოქალაქეებმა 1990-1991 წლებში, **ზვიად გამსახურდიას შორსგათვლილი სტრატეგიის შესამაზისად, საქართველოს ისტორიაში ჩაწერეს ოთხი ბრწყინვალე ფურცელი:**

- ❖ 1990 წლის 28 ოქტომბერს საქართველოს მოქალაქეებმა (ეთნიკური წარმომავლობის მიუხედავად) მრავალპარტიულ არასაბჭოთა და საყოველთაო არჩევნებში მხარი დაუჭირეს საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ყველაზე ძლიერ ფრთას - „მრგვალი მაგიდა-თავისუფალი საქართველო“ (ლიდერი ზვიად გამსახურდია) და **მშვიდობიანი გზით** ხელისუფლებაში მოიყვანეს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა;

¹³ საქართველოს მოქალაქეთა დიდმა უმრავლესობამ არ მიიღო გია ჭანტურიას, ირაკლი წერეთელის, მამუკა გიორგაძის, ირაკლი ბათიაშვილის და სხვა „კონგრესმენტა“ (ეროვნული კონგრესის წევრთა ის სტრატეგია (იხ. <https://lessonsgeo.files.wordpress.com/2015/08/1.jpg>) (დამოწმება: 10.10.2019), რომელიც ითვალისწინებდა ჯერ საქართველოს დეკოლონიზაცია-დეოკუპაციას, შემდეგ საქართველოს კონსტიტუციის შექმნას და ეროვნული ხელისუფლების არჩევას.

შდრ.: ზვიად გამსახურდიას (და მერაბ კოსტავას) სტრატეგიის მიხედვით, ეროვნული ძალები ხელისუფლებაში უნდა მოსულიყვნენ მრავალპარტიული არჩევნებით, რომ რეალური ბერკეტებით ებრძოლათ საქართველოს დეოკუპაციისა და საქართველოს მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფოებრიობის სრულფასოვანი აღდგენისათვის (გარკვეულწილად განსხვავებული მსჯელობისათვის იხ. დავით გამცემლიძე, ეროვნული კონგრესი, თბ., 2019:

<https://cutt.ly/Ct0VVBR> (დამოწმება: 10.10.2019). ამგვარი პერსპექტივა დღესაც არსებითია, თუკი ხელისუფლება დაკომპლექტდება ეროვნულ-სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე პიროვნებებით.

- ❖ 1991 წლის 31 მარტის საერთო სახალხო რეფერენდუმზე საქართველოს მოქალაქეებმა (ეთნიკური წარმომავლობის მიუხედავად) მხარი დაუჭირეს საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენას 1918 წლის 26 მაისის საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტის საფუძველზე; რეფერენდუმის კითხვა: „თანახმა ხართ თუ არა, აღდგეს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა 1918 წლის 26 მაისის აქტის საფუძველზე?“¹⁴.
- ❖ 1991 წლის 9 აპრილს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ გამოაცხადა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტი¹⁵;
- ❖ 1991 წლის 15 სექტემბერს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ სპეციალური დადგენილებით „საოკუპაციო ჯარების სტატუსი“ მიანიჭა საქართველოს ტერიტორიაზე დისლოცირებულ სსრ კავშირის (რუსეთის იმპერიის) სამხედრო შენაერთებს.

1991 წლის 9 აპრილს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ მიიღო „საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტი“¹⁶, სადაც „საერთაშორისო სამართლის პრინციპის“ შესახებ საგანგებო ჩანაწერია:

¹⁴ 1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმის შესახებ <https://cutt.ly/dt0V2kd> (დამოწმება: 25.11.2019).

¹⁵ ბედნიერი ვარ, რომ ამ აქტს მეც ვაწერ ხელს: 1990 წლის 28 ოქტომბერს მე, როგორც პოლიტიკური ორგანიზაცია: „საქართველოს ჰელსინკის კავშირის“ წევრი, ამირჩიეს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს წევრად. ვიყავი ადამიანის უფლებათა კომიტეტის პასუხიმგებელი მდივანი; უზენაესი საბჭოს დევენილობის დროს - კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე; ბოლოს - კომიტეტის თავმჯდომარე.

¹⁶ 1991 წლის 9 აპრილს სიტყვით გამოსვლისას ზვიად გამსახურდიამ საგანგებოდ აღნიშნა, რომ სიმბოლურია „საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტის“ გამოცხადება 9 აპრილს, რამდენადაც საქართველოს დამოუკიდებლობა იყო 1989 9 აპრილის გმირების მიზანი: <https://clck.ru/N7zWp> (დამოწმება: 5. 12. 2019).

ისტორიული გადასახედიდან, 9 აპრილი მართლაც არის საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის თავგანწირული ბრძოლისა და ამ დამოუკიდებლობის აღდგენის დღე. <https://cutt.ly/SyuorSv> (დამოწმება: 5. 12. 2019).

„საერთაშორისო სამართლის პრიმატი საქართველოს რესპუბლიკის კანონების მიმართ და მისი ნორმების პირდაპირი მოქმედება საქართველოს ტერიტორიაზე ცხადდება საქართველოს კონსტიტუციის ერთ-ერთ ძირითად პრინციპად. საქართველოს რესპუბლიკა ისწრაფვის რა დაიკავოს ღირსეული ადგილი მსოფლიოს სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში, აღიარებს და თანაბრად უზრუნველყოფს საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებულ ადამიანის, ეროვნული, ეთნიკური, რელიგიური და ენობრივი ჯგუფის ყველა ძირითად უფლებასა და თავისუფლებას, როგორც ამას მოითხოვს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდება, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, საერთაშორისო აქტები და კონვენციები... საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო იმედოვნებს, რომ საერთაშორისო თანამეგობრობა არ დარჩება გულგრილი ქართველი ხალხის კანონიერი და სამართლიანი ნაბიჯისადმი და აღიარებს საქართველოს აღორძინებული სახელმწიფოს დამოუკიდებლობას, რაც საქართველოს უშიშროების ერთ-ერთი მტკიცე გარანტია იქნება“¹⁷.

საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მწვერვალზე - 1989 წლის 9 აპრილიდან 1991 წლის შემოდგომამდე პერიოდში - ზვიად გამსახურდიას პოლიტიკური ბლოკის უმთავრესი წარმატება იყო **საქართველოს დამოუკიდებლობის დეიურე გამოცხადება საყოველთაო რეფერენდუმის საფუძველზე**. 1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმსა და 9 აპრილის „დამოუკიდებლობის აქტს“ საქართველოს სახელმწიფოს აღდგენისათვის უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა, აქვს დღესაც და ექნება მომავალშიც, რადგანაც, საქართველოს ტერიტორიის დიდი გეოპოლიტიკური მნიშვნელობის გამო მსოფლიოს წინაშე ასეთი ფორმით დადასტურებული ხალხის ნების გარეშე, რუსეთი არასოდეს დათმობდა საქართველოს. 9 აპრილი საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლისა და დამოუკიდებლობის აღდგენის სახე-სიმბოლოა! **თავისი მნიშვნელობით 9 აპრილი არის საქართველოს ახალი დიდგორი.**

9 აპრილის შემდეგ საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული რუსეთის იმპერიის საოკუპაციო ჯარის გაყვანა შესაძლებელი იყო მოსახლეობის ეროვნული ერთიანობისა და საერთაშორისო მხარდაჭერის შემთხვევაში¹⁸.

¹⁷ <https://cutt.ly/Xt0V7zT> (დამოწმება: 24.03.2019).

¹⁸ ოფიციალურად სწორედ 9 აპრილი უნდა იყოს საქართველოს დამოუკიდებლობის დღე, რადგანაც 1918 წლის 26 მაისს გამოცხადებულმა საქართველოს რესპუბლიკამ დე ფაქტო მხოლოდ 3 წელი იარსება (დე

პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ბევრი მცდელობა ჰქონდა, სსრ კავშირის ხელისუფლებასთანაც და ბ. ელცინთანაც გაგრძელებულიყო მშვიდობიანი თანაარსებობა იხ. ქვემოთ), მაგრამ რუსეთს არ სურდა კავკასიის დათმობა და ჩვენგან ითხოვდა რუსულ იმპერიულ (სამხედრო) ველში საქართველოს დარჩენას. ეს კი ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს სასიცოცხლო ინტერესებს.

პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას, ზოგადად, ჩვენს ხელისუფლებას კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, რომ **დამოუკიდებლობის აღდგენის გამოცხადება იყო დეოკუპაციის დასაწყისი**¹⁹. დავიმოწმებთ ამ თვალსაზრისით საინტერესო ერთ ფრაგმენტს 1991 წლის 9 აპრილს უზენაესი საბჭოს სხდომაზე საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარის ზვიად გამსახურდიას გამოსვლიდან:

„მართალია, ჩვენ ვაცნობიერებთ იმ განსხვავებას, რომელიც არსებობს საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის იურიდიულ ფაქტსა და **იმპერიის ტყვეობიდან საქართველოს ფაქტობრივ განთავისუფლებას შორის**, მაგრამ ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ სამართლებრივი და საკანონმდებლო საფუძველი უმთავრესია ასეთ შემთხვევაში, რათა მოხდეს მსოფლიოს სახელმწიფოთა მიერ საქართველოს დე იურე ცნობა, მისი შესვლა გაერთიანებაში და სხვა ორგანიზაციებში. ამის შემდეგ უფრო შესაძლებელი გახდება საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა და ცენტრთან მოლაპარაკება **სოკუპაციო ჯარების გაყვანის თობაზე**. საქართველოს რესპუბლიკა ავტონომიის შენარჩუნების მტკიცე კონსტიტუციურ გარანტიას აძლევს აფხაზ ხალხს, ხოლო აჭარის ავტონომიის საკითხი გადაწყდება რეფერენდუმით“²⁰.

იურე საქართველოს სახელმწიფო არსებობს 20 საუკუნეზე მეტია!). 9 აპრილის ეპოპეის მნიშვნელობის მიუხედავად დღემდე არის მცდელობა, ამ დღის რეალური არსი გადაიფაროს ასევე მნიშვნელოვანი თარიღით - 1918 წელს დამოუკიდებლობის აღდგენისა (რომელი დამოუკიდებლობაც დე ფაქტო დასრულდა 3 წელში რუსული ოკუპაცია-ანექსიის გამო) და პირველი რესპუბლიკის გამოცხადების დღით - 26 მაისით. მიზეზი მარტივია: საბჭოთა ოკუპაციის მიჩქმალვა და ისტორიის გაყალბებით ახალი თაობის დეზორიენტირება. დე იურე საქართველო დამოუკიდებელი სახელმწიფოა მრავალი საუკუნეა.

¹⁹ წინ იყო არა მხოლოდ პოლიტიკური, არამედ საკანონმდებლო, ეკონომიკური, მენტალური, ბიუროკრატიული „ჩახსნა“ სსრ კავშირთან, რასაც დიდი დრო ესაჭიროებოდა (ამიტომაც გამოვაცხადეთ „გარდამავალი პერიოდი“).

²⁰ საქართველოს რესპუბლიკა. - 1991. - 10 აპრილი. - №70 (90), გვ. 2, 3. აჭარის უკანონო ავტონომიისადმი პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას

ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას როლი საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მესამე პერიოდში (1991 წლის 2 სექტემბერი - 1993 წლის 31 დეკემბერი).

1991 წლის 2 სექტემბრიდან - 1993 წლის 31 დეკემბრამდე პერიოდს ჩვენ ვუწოდებთ საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დაღმავლობის პერიოდს. ამ პერიოდში საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია (ლიდერი გაია ჭანტურია) და „ეროვნული კონგრესის“ სხვა პარტიები რადიკალურად უპირისპირდებიან პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას კანონიერ ხელისუფლებას. 1991 წლის შემოდგომაზე ისინი, ასევე შეეცადნენ მერაბ კოსტავას ოჯახის ზოგი წევრისა თუ ახლობლის გამოყენებით, გარდაცვლილი მერაბ კოსტავას დიდი ავტორიტეტი დაეპირისპირებინათ ზვიად გამსახურდიასათვის; არადა, ზვიად გამსახურდია ამ დროს იბრძოდა საქართველოს სრული დეოკუპაციისათვის - რუსულიმპერიული სივრციდან საქართველოს დე ფაქტო გამოსვლისათვის (9 აპრილს საქართველომ მხოლოდ დე იურე დატოვა საბჭოთა კავშირი).

სამწუხაროდ, საქართველოს სასარგებლო არ იყო არც საერთაშორისო პოლიტიკური „დღის წესრიგი“:

ამერიკასა და სსრ კავშირს (რუსეთის იმპერიას) შორის ცივი ომი გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს დასრულდა საბჭოთა იმპერიის უკან დახევით. ამერიკას ხელს არ აძლევდა სსრ კავშირის მთლიანი დემონტაჟი ბირთვული იარაღის შესაძლო უკონტროლოობის გამო: ამერიკული გეგმა ითვალისწინებდა რუსეთის იმპერიის **თანდათანობით დემონტაჟს**: პირველ ეტაპზე - დასავლეთის მიერ არაღიარებული ბალტიის ქვეყნების გასვლას სსრ კავშირიდან. ბალტიის ქვეყნების დამოუკიდებლობის შესახებ ამერიკამ რუსეთი დაითანხმა 1989 წლის 2 დეკემბერს მალტის შეხვედრის დროს.

1990 წლის 28 ოქტომბრიდან საქართველოს ხელისუფლება ცდილობდა შეერთებული შტატების მხარდაჭერის მოპოვებას, მაგრამ, როგორც ამერიკის შეერთებულ შტატებს, ასევე, ზოგადად, დასავლეთს ბორკავდა მალტის შეთანხმება. **დამოუკიდებლობის**

მოსურნე საქართველოს ბედი დამოკიდებული იყო მოსახლეობის კონსოლიდაციის ხარისხზე (1991 წლის შემოდგომაზე ოპოზიციურობის აქტიურობამ, ასევე, ზოგმა საკამათო გადაწყვეტილებამ, სწორედ ამ მიმართულებით შეუქმნა პრობლემა ზვიად გამსახურდიას!).

მაღტის ამერიკა-სსრ კავშირის შეთანხმებით (02.12.1989) გამყარებულმა რუსეთის იმპერიამ გააძლიერა საინფორმაციო ზეწოლა პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებაზე. საკადრო პოლიტიკასა თუ მოქმედების ტაქტიკაში მთავრობის ცალკეული (ზოგ შემთხვევაში მხოლოდ ტერმინოლოგიური) შეცდომების გამო, რაც მთავარია, საქართველოს გარედან ორგანიზებული ძლიერი საინფორმაციო ზეწოლისა („შავი პიარის“) და რუსეთის პოლიტიკურ ელიტასთან (მ. გორბაჩოვი, ე. შევარდნაძე, ბ. ელცინი...) ოპოზიციის თანამშრომლობის პირობებში²¹, საქართველოს კანონიერმა ხელისუფლებამ 1991 წლის ბოლოს ვეღარ მოახერხა საქართველოს მოქალაქეთა კონსოლიდაცია, რომ მასშტუბარი წინააღმდეგობა გაეწია შეაიარღებული ოპოზიციისათვის, რომელსაც მხარს უჭერდა რუსეთის იმპერია. ვერც რუსეთმა შეძლო საქართველოში, სომხეთისა და აზერბაიჯანის მსგავსად, **ვადამდელი არჩევნებით მოეყვანა პრორუსული ხელისუფლება**²², ამიტომ 1991 წლის 22 დეკემბერს საქართვე-

²¹ პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლების დამხობის პროცესში რუსეთის პოლიტიკურ და სამხედრო ელიტასთან კოორდინაციაზე ბევრი პუტჩისტი თავადაც წერს საკუთარ წერილებსა თუ მემუარებში; მაგ., იხ. ირაკლი ბათიაშვილის ვრცელი წერილი: „მანკიერი წრე“ (გაზეთი: „ივერია ექსპრესი“ #5. 08.02.1994 წ.); გენერალ-მაიორ თამაზ დუმბაძის ავტობიოგრაფიული წიგნი: „თქვენ გასაგონად ბიჭებო“ (თბ., 1999); გენერალ ლევან შარაშენიძის ავტობიოგრაფიული წიგნი (თბ., 2006); ჯაბა იოსელიანის ავტობიოგრაფიული წიგნი: „სამი განზომილება“ (თბ., 2013 წ.) და სხვ.

²² „საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო“ - საქართველოს პარლამენტი - არჩეულ იქნა 1990 წლის 28 ოქტომბერს მრავალპარტიული, დემოკრატიული და არასაბჭოთა არჩევნების გზით. ზვიად გამსახურდია პრეზიდენტად არჩეულ იქნა 1991 წლის 26 მაისს ჩატარებული კონკურენტუნარიანი და დემოკრატიული არჩევნებით. ამის მიუხედავად 1991 წლის სექტემბრიდან რუსეთისაგან მართული ოპოზიცია აყენებდა ახალარჩეული პრეზიდენტისა და პარლამენტის ახალი არჩევნების დანიშვნას.

ლოში დაიწყო კრემლისაგან ორგანიზებული სამხედრო გადატრიალება. 1992-93 წლებში ყოფილ კომუნისტ ჩინოვნიკთა ნაწილის, „მრგვალი მაგიდიდან“ გარიცხული პირებისა და „საქართველოს ეროვნული კონგრესის“ ზოგი სუბიექტის გამოყენებით ბეჰავეის, ბალტინისა და რუსეთის სხვა სამხედრო შენაერთებმა დაამხო საქართველოს კანონიერი ხელისუფლება.

პუტჩის შემდეგ რუსეთმა საქართველოს ხელისუფლებაში მოიყვანა ხუნტა, მოკლა პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია, განსაკუთრებული სისასტიკით ააოხრა და მიიტაცა საქართველოს ორი კუთხე (აფხაზეთი და სამეგრელო)²³. ხუნტამ თბილისში დახვრიტა ასეულათასიანი არაერთი მიტინგი და საქართველო დააბრუნა რუსულ გეოპოლიტიკურ სივრცეში - „დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში“.

1992-93 წლებში, საქართველოს მოსახლეობის დეზორიენტირების მიზნით, რუსეთის იმპერიის მიერ საქართველოს ხელისუფლებაში მოყვანილმა სუბიექტებმა ზვიად გამსახურდიას, ზოგადად, ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას, ღიად დაუპირისპირეს მერაბ კოსტავას სახელიც კი; კერძოდ, სამხედრო გადატრიალების სულისჩამდგმელი ედუარდ შევარდნაძე გახდა თუ არა „სახელმწიფოს მეთაური“, სამუშაო კაბინეტში ლენინის სურათის ნაცვლად დაიკიდა მერაბ კოსტავას სურათი (ასევე, სხვა პუტჩისტებმაც)²⁴. გარდა ამისა, რუსეთის იმპერიის მიერ საქართველოს ხელისუფლებაში მოყვანილმა ხუნტამ (თ. სიგუა, თ. კიტოვანი, ე. შევარდნაძე, ჯ. იოსელიანი) მერაბ კოსტავას ყოფილი ცოლი - რუსუდან ბერიძე - ჯერ ე.წ. სახელმწიფო საბჭოში შეიყვანა, შემდეგ დანიშნა უკანონო წარმონაქმნის - ე.წ. „იმედის პარლამენტის“ (1992-1995) - სპიკერის მოადგილედ, ბოლოს კი უშიშროების საბჭოს მდივნის მოადგილედ.

შედარებით ვრცლად მალტის გარიგების, როგორც 1992-93 წლების სახელმწიფო გადატრიალების საფუძვლის, შესახებ:

ცნობილია, რომ ცივი ომი დასრულდა 1989 წლის 2-3 დეკემბერს კუნძულ მალტაზე ჯორჯ ბუშისა და მიხეილ გორბა-

²³ სადაც ორი წლის მანძილზე პოზიციებს ინარჩუნებდნენ საქართველოს კანონიერი ხელისუფლების წარმომადგენლები და მხარდამჭერები.

²⁴ როგორც თვითმხილველები ყვებიან, პუტჩისტებმა კაბინეტებიდან მერაბ კოსტავას სურათები ჩამოხსნეს 1992 წლის ზაფხულშივე.

ჩოვის შეხვედრაზე. შეხვედრის მთავარი თემები იყო: ცივი ომის დასრულება, „რკინის ფარდის“ დაშვება და ევროპის ახალ გეოპოლიტიკურ რუკაზე შეთანხმება. „ბერლინის კედლის“ დაშლიდან რამდენიმე დღეში დანიშნულ ამ შეხვედრაზე გადაწყდა გერმანიის გაერთიანება, რუსული ჯარების გასვლა აღმოსავლეთ ევროპიდან და სსრ კავშირის ნაწილობრივი ტრანსფორმაცია - სსრ კავშირის შემადგენლობიდან მხოლოდ ლიტვის (/ლიეტუის), ლატვიისა და ესტონეთის გასვლა.

მაღტაში მხოლოდ ამ სამი „საბჭოთა რესპუბლიკის“ სსრ კავშირიდან გასვლის საკითხი გადაწყდა იმიტომ, რომ, **საქართველოსგან განსხვავებით, ცივილიზებულ დასავლეთს 1940 წელს ოკუპირებული ეს სამი რესპუბლიკა არასოდეს უცვნიდა სსრ კავშირის შემადგენლობაში**; გარდა ამისა, რუსული იმპერიული ველიდან სხვა რესპუბლიკების გასვლას შეეძლო გამოეწვია ბირთვული იარაღის უკონტროლო გავრცელება; შესაბამისად, **ჯორჯ ბუში არაორაზროვნად ითხოვდა, რომ უკრაინას, საქართველოს და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებს ხელი მოეწერათ ახალ სამოკავშირეო ხელშეკრულებაზე**. ბუნებრივია, მ. გორბაჩოვმაც ოფიციალურად შესთავაზა 12 მოკავშირე რესპუბლიკას სსრ კავშირის მსგავს ახალ გაერთიანებაში შესვლა. მოკავშირე რესპუბლიკის ხელისუფალთაგან ღიად მხოლოდ ზვიად გამსახურდია იყო წინააღმდეგი, დაბრუნებულიყო რუსულ გეოპოლიტიკურ სივრცეში²⁵. ამ ფაქტს ზვიად გამსახურდია ასე იხსენებს (ინტერვიუ გამოქვეყნებულია გაზეთ „იბერია-სპექტრში“ 1991 წლის ნოემბერში):

„რამდენიმე ხნის წინ მიხეილ გორბაჩოვმა, ალბათ, როგორც სხვებს, მე გამომიგზავნა ტელეგრამა, რომელშიც მთხოვა ჩავსულიყავი ნოვო-ოგარიოვოში²⁶ და შევერთებოდი მათ გადაწყვეტილებას. მე მას წერი-

²⁵ 1991 წლის გაზაფხულზე ბუშმა საჯაროდ ურჩია უკრაინას, დარჩენილიყო საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში. ამავე გამოსვლაში ჯ. ბუშმა ზ. გამსახურდიას პოლიტიკური კურსი შეაფასა, როგორც „სვლა დინების საწინააღმდეგოდ“.

²⁶ 1991 წლის 20 აგვისტოს გორბაჩოვს რამდენიმე მოკავშირე რესპუბლიკის ძალაუფალთან ერთად ახალ საკავშირო ხელშეკრულებაზე ხელი უნდა მოეწერა, მაგრამ 19 აგვისტოს, პუტჩის მცდელობამ გორბაჩოვს საშუალება არ მისცა, მას შეექმნა სსრ კავშირის სამართალმემკვიდრე ახალი გაერთიანება. ეს ფუნქცია რამდენიმე თვის შედეგ შეასრულა ბორის ელცინმა ბელორუსიის, უკრაინისა და რუსეთის ფედერაციის

ლით ვუპასუხე, რომ თუ ჩვენ მართლა სუვერენული სახელმწიფოები ვართ, ოფიციალურად გვცანით ასეთებად და მხოლოდ ამის შემდეგ ვთვლი-მეთქი შესაძლებლად ვილაპარაკოთ ნებისმიერ ხელშეკრულებაზე – პოლიტიკურზე, ეკონომიკურზე ან სხვა სახის კავშირ-ურთიერთობაზე, ვინაიდან თუ სახელმწიფო სახელმწიფოს არ ცნობს, მათ შორის არავითარ კავშირზე და ალიანსზე არ შეიძლება ლაპარაკი. ცენტრი ჩვენ არ გვცნობს, აქედან გამომდინარე, იგი ჩვენ სუვერენულ სახელმწიფოთა კავშირში კი არ გვეპატიჟება, არამედ კვლავ იმპერიაში, სადაც სიტყვა „სუვერენული“ ისეთივე სიყალბეა, როგორი ყალბიც იყო უწინ²⁷.

აქვე აღვნიშნავ, რომ საქართველოს ეროვნულმა ხელისუფლებამ ახალ სამოკავშირეო ხელშეკრულების ხელმოწერაზე უარი განაცხადა ჯერ კიდევ 1990 წლის ნოემბერში (არჩევისთანავე); კერძოდ, 1990 წლის 22 ნოემბრის სხდომაზე ჩვენ მივიღეთ შემდეგი შინაარსის განცხადება: სსრ კავშირის პრეზიდენტს მ. ს. გორბაჩოვს (სამოკავშირეო ხელშეკრულების პროექტის თაობაზე): საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო უარს ამბობს „ახალი სამოკავშირეო ხელშეკრულების კონცეფციის“ დეტალურ განხილვაზე, რამდენადაც მისი ნებისმიერი ფორმა მიუღებელია საქართველოს რესპუბლიკისათვის, რომელიც ჯერ მხოლოდ სრული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მიღწევის გზაზე გარდამავალი პერიოდის დასაწყისში იმყოფება. ეს განცხადება მოწონებული და მიღებულია საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს 1990 წლის 22 ნოემბრის სხდომაზე“ საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე ზვიად გამსახურდია (<https://bit.ly/34Ekrtu>).

კავშირის შექმნით (08.12.1991 წ.); პროცესი გაგრძელდა ალმა-ათაში და დასრულდა ზვიად გამსახურდიას დამხობის შემდეგ, როდესაც „ურჩ რესპუბლიკას“ - საქართველოს - შევარდნაძის უკანონო რეჟიმის სახელით მოაწერინეს ხელი დსთ-ში შესვლაზე.

²⁷ საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები; ოფიციალური დოკუმენტები, მიმართვები და ინტერვიუები; ტომი II; ზვიად გამსახურდია; საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტი (1991); თბილისი 2013 (შემდგენელი მზია ხოსიტაშვილი), გვ. 391. 1991-93 წლების პუტჩის შესახებ მასალებისა და ამ მასალების ანალიზისათვის იხ. ასევე: ბ. აფრასიძე, 1994; მრგვალი მაგიდის ისტორია, 1996; ტ. ფუტკარაძე, 2000; ა. ფუტკარაძე, 2001; გ. გაჩეჩილაძე 2004; ბ. დადეშქელიანი-აფრასიძე, 2006; დ. შველიძე, 2008; ზვიად გამსახურდია, 2009; კ. ზ. გამსახურდია, 2013; რ. ჩხეიძე, 2015; დ. კიზირია, 2018; ა. რცხილაძე, 2018; ლ. ცომაია, 2018; მ. ზაქარაია 2019; ზვიად გამსახურდია, 2019.

ბალტიის ქვეყნებისა და საქართველოსადმი განსხვავებულ მიდგომას „დემოკრატი“ მ. გორბაჩოვი, რომელსაც იმედი ჰქონდა, შეინარჩუნებდა სსრ კავშირის პრეზიდენტობას, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარებაზე უარს ამბობდა ღიმილის-მომგვრელი საბაბით: „**საქართველოში ჯერ დემოკრატია არ გვაქვსო**“ - მსგავსი ფრაზა უთხრა მიხეილ გორბაჩოვმა 1991 წლის სექტემბრის დასაწყისში საქართველოს უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარეს აკაკი ასათიანს საბჭოთა კავშირის სახალხო დეპუტატთა ყრილობის დროს, რომელსაც პირადად მეც ვესწრებოდი²⁸.

შენიშვნა: რუსეთის მხრიდან დაახლოებით იგივე ცრუ ბრალდება იყო ოფიციალურად წამოყენებული ბ. ელცინის მიერ 1991 წლის 21 დეკემბერს ალმა-ათაში ზვიად გამსახურდიას წარმომადგენლისადმი, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილის, ნემო ბურჭულაძისადმი; კულისებში კი ელცინმა ნ. ბურჭულაძეს მოსთხოვა, 22 დეკემბრამდე დსთ-ში გაწევრიანება; სხვა შემთხვევაში „პრობლემების შექმნით“ დაიმუქრა²⁹.

მოგვიანებით ჯეიმს ბეიკერიც განაცხადებს, რომ შევარდნაძე არის მისი მეგობარი, ხოლო გამსახურდიას დროს „საქართველოში იყო ავტორიტარული რეჟიმი“³⁰... გასაკვირი ის არის,

²⁸ ყრილობა ჩატარდა 1991 წლის სექტემბრის დასაწყისში. მე ვესწრებოდი, როგორც საქართველოს პარლამენტის წარმომადგენელი, აკაკი ასათიანთან და კიდევ რამდენიმე დეპუტატთან ერთად. მ. გორბაჩოვმა საქართველოს პრეზიდენტის არადემოკრატიულობის მაჩვენებლად დაასახელა თბილისში 2 სექტემბერს მიტინგის დარბევა. სინამდვილეში ეს პროვოკაცია ორგანიზებული იყო იმ პირთა მიერ, ვინც შემდეგ მონაწილეობა მიიღო რუსეთის ორგანიზებით განხორციელებულ პუტჩში - პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლების დამხობაში.

²⁹ იხ. საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილის, ნემო ბურჭულაძის გამოსვლის ტექსტი ქართული უნივერსიტეტის 2019 წლის 28 მარტის სამეცნიერო კონფერენციაზე: ზვიად გამსახურდია - 80“.

³⁰ ქართულენოვან სივრცეში ბოლო დრომდე აქტუალურია ჯ. ბეიკერის გამონათქვამები; იხ. მაგ.: „ჯეიმს ბეიკერი თბილისში (1994 წ.)“ <https://for.ge/view/52780/jeims-beikeri-TbilisSi.html> (დამოწმება: 11.11.2019); „ჯეიმს ბეიკერი: ისტორია შევარდნაძეს გამორჩეულ ადგილს მიაკუთვნებს“ (2014 წ.) <https://www.radiotavisupleba.ge/a/james-baker->

რომ დღევანდელი ზოგი „ნეიტრალური“ ექსპერტიც, მოქცეულია რა ცალმხრივი ინფორმაციის გავლენის ქვეშ, იგივეს იმეორებს (იხ. მაგ., ს. ჯონსი, 2013)³¹. ნიშანდობლივია: ზოგი უცხოელი ექსპერტი „ვერ ხედავს“ 1992-95 წლებში არსებული უკანონო რეჟიმის (ხუნტის) მიერ ჩადენილ მკვლევლობებს, მიტინგების დახვრეტებს, ქვეყნის მარცვით ჩინოვნიკების მილიონერებად გადაქცევას და საქართველოში ჯერ კიდევ 1976 წელს „ჰელსინკის ჯგუფის“ დამაარსებელს, საქართველოში ადამიანთა უფლებების, უმცირესობებისა³² თუ დეპორტირებული ჯგუფების (მაგ., ახალციხის მხარეში მცხოვრები მუსლიმანების) უფლებების პირველ დამცველს, შემდეგ კი დემოკრატიული წესით არჩეულ პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას, რომელიც მხოლოდ რამდენიმე თვის განმავლობაში იყო პრეზიდენტი, დიქტატორს, „ტოტალიტარნიზმის“ თუ „ავტოკრატიის“ შემქნლელს უწოდებენ. რუსეთისაგან ორგანიზებულ პუტჩს კი, **რუსული იდეოლოგიების** შესაბამისად, ე.წ. სამოქალაქო ომად“ ნათლავენ. არსებითია აღვნიშნოთ ისიც, რომ ზვიად გამსახურდიას პრეზიდენტობის დროს საქართველო ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის ნაწილი იყო; შესაბამისად, ჯარსა და პოლიციას კრემლი მართავდა.

interview/25455481.html (დამოწმება: 15.11.2019). აღმოსავლეთ ევროპიდან რუსეთის საოკუპაციო ჯარის გაყვნის საქმეში მართლაც მნიშვნელოვანია მისი როლი, მაგრამ ასევე, შევარდნაძის „შემოქმედება“ საქართველოში კანონიერი ხელისუფლების დამხობა, მრავალწიანი სისხლიანი, რეპრესიული რეჟიმის დამყარება და 1992-93 წლებიდან საქართველოს დაბრუნება რუსულ გეოპოლიტიკურ სივრცეში.

³¹ს. ჯონსი ზვიად გამსახურდიას პიროვნული თვისებებისა თუ 1990-91 (და შემდგომ) წლებში მომხდარი სისხლიანი მოვლენების შესახებ წერს სახელმწიფო დამნაშავეების - ქართველი პუტჩისტების - მონაყოლის მიხედვით; შესაბამისად, მისი დასკვნები, რბილად რომ ვთქვათ, დაუბალანსებელია. აქვე აღვნიშავ, რომ პუტჩისტებისა თუ მათი მემკვიდრეებისაგან დღესაც არის სერიოზული მცდელობა, ზვიად გამსახურდიას მოღვაწეობის გაყალბებით, მისთვის სახელისა და ღირსების შებღალავით, გაამართლონ გასული საუკუნის 90-იან წლებში ჩადენილი დანაშაული - რუსი სამხედროების მხარდაჭერით განხორციელებული სამხედრო გადატრიალებაში. სამწუხაროდ, არაიშვიათად, საამისოდ იყენებენ უცხოელ სპეცილისტებსაც.

³² ზვიად გამსახურდია ემოციურად აკრიტიკებდა ქართველებისა თუ უმცირესობების იმ ცალკეულ ჯგუფებს, რომლებიც კრემლთან თანამშრომლობდნენ საქართველოს წინააღმდეგ.

„ექსპერტისაგან“ განსხვავებით, ჯ. ბუმისა თუ ჯ. ბეიკერის ზვიად გამსახურდიასადმი დამოკიდებულების ახსნა შესაძლებელია: ისინი პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მიზანმიმართულად „აკრიტიკებდნენ“ იმიტომ, რომ პატარა საქართველოს პრეზიდენტი შეეწინააღმდეგა დიდი გეოპოლიტიკური მოთამაშეების მიერ მალტის სამიტზე შედგენილ გლობალურ „დღის წესრიგს“.

საქართველოში „დიქტატურის“ არსებობასთან დაკავშირებით საინტერესოა ზვიად გამსახურდიას 1991 წლის 27 ნოემბრის ინტერვიუს ერთი ფრაგმენტი³³:

ჟურნალისტი: ჩვენი ოპოზიცია ლაპარაკობს, საქართველოს დასავლეთი არ ცნობს იმის გამო, რომ ჩვენში...

პრეზიდენტი: დიქტატურაა, არა?

ჟურნალისტი: დიახ.

პრეზიდენტი: დასავლეთი არ ცნობს უკრაინას, მოლდოვას, სომხეთს, მაშ, იქაც დიქტატურა ყოფილა. არა, ეს არ არის სიმართლე. დასავლეთი არ ცნობს ამ რესპუბლიკების დამოუკიდებლობას იმიტომ, რომ ეს არ უნდა მოსკოვს, კრემლს.

ჟურნალისტი: მაგრამ დასავლეთმა უკვე დაიწყო ბალტიისპირეთის სახელმწიფოების ცნობა. რატომ?

პრეზიდენტი: ბალტიისპირეთის სახელმწიფოთა საკითხებში მათ მოილაპარაკეს და შეთანხმებას მიაღწიეს. დანარჩენი რესპუბლიკების შესახებ კი მათ შორის სხვანაირი მოლაპარაკებაა. ესე იგი საქმე გვაქვს მოლაპარაკებასთან დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის, ასე რომ, ჩვენს რესპუბლიკაში არსებული მდგომარეობის მიზეზით ვითომდა ჩვენი არცნობა აბსურდული და პოლიტიკურად უმეცრულია³⁴.

³³ ბუნებრივია, საბჭოთა ჯარის თბილისში არსებობის პირობებში ზვიად გამსახურდიას „დიქტატურა“ ლოგიკურადაც ვერ იარსებებდა; როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარებაზე უარის თქმის რეალური საფუძველი იყო კრემლის იმპერიული ამბიციებისათვის კავკასიის რეგიონის მნიშვნელობა; ამერიკასა და საბჭოთა კავშირს შორის მალტაში მიღწეული შეთანხმებით ეს რეგიონი დარჩა რუსეთს. 1990-91 წლებში სსრ კავშირის გარეთ აღმოჩნდებოდნენ მხოლოდ ის რესპუბლიკები, რომლებიც არასოდეს უცვნიან შეერთებულ შტატებს სსრ კავშირის შემადგენლობაში.

³⁴ საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები, 2013, გვ. 292.

საბჭოთა კავშირის სახალხო დეპუტატთა ყრილობიდან დაბრუნების შემდეგ მე 1991 წლის 28 სექტემბერს გამოვაქვეყნე ვრცელი წერილი: „**რაც ღმერთსა არა სწადდეს, ანუ მიმდინარე პროცესების შესახებ**“, სადაც ვწერდი:

„საბჭოთა კავშირის სახალხო დეპუტატთა უკანასკნელ ყრილობაზე არაერთხელ აღინიშნა, რომ გადემოკრატიებული რუსეთი ხელს არ შეუშლის დამოუკიდებლობის მოსურნე რესპუბლიკათა სწრაფვას, მაგრამ **კონკრეტულად განხილულ იქნა მხოლოდ ბალტიის ქვეყნების დამოუკიდებლობის აღიარების საკითხი...** ნიშანდობლივია ერთი გარემოებაც: ბოლო წლის განმავლობაში მსოფლიო საინფორმაციო საშუალებები განუწყვეტლივ ლაპარაკობენ ბალტიის ქვეყნების დამოუკიდებლობაზე; დასავლეთის მეთაურებმა არაერთგზის შეახსენეს სსრ კავშირის ხელისუფლებას ბალტიისპირეთის საკითხი, მაგრამ, მიუხედავად ჩვენში მიმდინარე დემოკრატიული პროცესებისა, არჩევნებისა, ჩვენ ყველა დუმილით გვივლიდა გვერდს. ნათელია, რომ როგორც მსოფლიო, ასევე, სსრკ საზოგადოებრივი აზრის შემუშავება, **მალტის გეგმისამებრ**, ხდება მხოლოდ ბალტიის ქვეყნებთან დაკავშირებით“.

1991 წელს გამოქვეყნებულ ამავე წერილში მალტის შეთანხმების შესახებ, ასევე, ვწერდი:

„ბუმ-ბეიკერისა და გორბაჩოვ-შევარდნაძის მალტის მოლაპარაკების ერთი პუნქტი რომ სსრკ-ს შემდგომ ბედს ეხებოდა, უდავოა. საკამათო არც ის უნდა იყოს, რომ ამ გარიგების მიხედვით კომუნისტურმა იმპერიამ თავისუფალ სამყაროს დაუთმო ბალტიისპირეთი და დათმო კომუნისტური იდეალები. რუსეთის იმპერია ასევე იოლად შეეღვეა მოლდოვეთსაც, მაგრამ საქართველოს დაკარგვას იგი ვერ შეეგუება... **მალტის გარიგების მიხედვით**, რუსეთის მოდერნიზებულ იმპერიაში კავკასიაც უნდა შესულიყო; საქართველოში მოსულმა ახალმა ხელისუფლებამ კი დაიწყო მალტაში „ჩაწყობილი კარტების“ „არევა“...³⁵

³⁵ „რაც ღმერთსა არა სწადდეს...“ ანუ მიმდინარე პროცესების შესახებ“ (საქართველოს რესპუბლიკა“, 28 სექტემბერი, 1991 წ.). იმხანად ცოტა თუ წერდა მალტის სამიტის დეტალების შესახებ; მით უმეტეს, 1990-91 წლებში ჩვენ არ გვქონდა სრული ინფორმაცია მალტის

მართლაც, ჩვენი ხელისუფლება წავიდა „დინების“ საწინააღმდეგოდ, რის გამოც უსამართლოდ დაისაჯა კიდეც. აქვე დავსვამ კითხვას:

ჰქონდა თუ არა პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მანევრების საშუალება? კერძოდ, შეეძლო თუ არა, კრემლის მიერ შექმნილი რესპუბლიკების ახალ კავშირში შესვლით უარი ეთქვა საქართველოს რეალურ დამოუკიდებლობზე და დაბრუნებულიყო კრემლის გეოპოლიტიკურ ველში?³⁶

ჩემი აზრით, არ შეეძლო, რამდენადაც, ასეთ შემთხვევაში ზვიად გამსახურდია წავიდოდა ხალხის განწყობისა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დინამიკის წინააღმდეგ; რაც მთავარია: 12 რესპუბლიკის ახალ კავშირსა თუ უფრო გვიანდელ დსთ-ში გაწევრიანებით **საქართველოს ხელისუფლება უარყოფდა 1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმის შედეგებს და დაუპირისპირდებოდა მაშინდელი აქტიური საზოგადოების უმთავრეს მიზანს - საქართველოს გამოსვლას რუსულიმპერიული ველიდან**, ზოგადად, ქართულ მებრძოლ ხასიათს, რომელიც 200-წლოვანი რუსული ოკუპაციის შემდეგ ახალი აღორძინებული იყო 9 აპრილის ეპოპეით.

ზვიად გამსახურდია, რომელიც წლების მანძილზე იბრძოდა, რომ საქართველო დამოუკიდებლობის აღდგენის გამოცხადებამდე მიეყვანა, ქვეყანას ისევ რუსულ იმპერიულ გეოპოლიტიკურ ველში თუ მიაბრუნებდა, მრავალი ათეული წლით ჩაკლავდა ქართველი ერის სწრაფვას თავისუფლებისაკენ. ვერც მიაბრუნებდა: მცდელობის შემთხვევაში კი პრეზიდენტ ზვიად

შეთანხმების შესახებ. ახლა კი ბევრი ინფორმაცია არსებობს; იხ. მაგ.: Joshua R. Itzkowitz Shifrinson, *The Malta Summit and US-Soviet Relations: Testing the Waters Amidst Stormy Seas* <https://cutt.ly/Ayeb7Vz>; 1989 Malta Summit: *Watching the World Wake Up from History* <https://cutt.ly/CyenquT> (დამოწმება: 1.12.2019).

³⁶ შდრ.: 1992-93 წლებში რუსეთის მიერ ორგანიზებული პუტჩის შემდეგ რუსეთის და დასავლეთის ნებით საქართველოში ძალაუფლება აიღო ე. შევარდნაძის რეჟიმმა, რომელმაც ჯერ საქართველო ჩაითრია აფხაზეთის კონფლიქტში, რითაც პუტჩის შემდეგ საბოლოოდ დათრგუნა საქართველოს მოსახლეობა და შემდეგ გამოაცხადა საქართველოს გაწევრიანება დსთ-ში.

გამსახურდიას ხელისუფლებას მართლა დაამხოვდა ქართველი ხალხი, როგორც ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების მოლაპატეს³⁷.

აღსანიშნავია ერთი მთავარი გარემოება:

1991 წლის ზაფხულში საქართველოს ხელისუფლებას ჯერ კიდევ ჰქონდა იმედი, რომ ცივილიზებული დასავლეთი მხარს დაუჭერდა ქართველი ხალხის ნებას, რეალურად აღედგინა საქართველოს დამოუკიდებლობა.

1991 წელს ზვიად გამსახურდია შეეცადა, მოლაპარაკება ეწარმოებინა ბ. ელცინთანაც (1991 წლის 23 მარტს რუსეთის ფედერაციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე ბ. ელცინი საქართველოშიც კი ჩამოიყვანა, სადაც ბ. ელცინმა აღიარა ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის“ გაუქმების კანონიერება), დასავლეთის ლიდერებთანაც, მაგრამ ამაოდ. **საბოლოო ჯამში, საქართველოს რეალური დამოუკიდებლობის პერსპექტივის შესანარჩუნებლად პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მხოლოდ რადიკალური ქმედების გზა დარჩა:** რუსეთის ჯარს მიანიჭა საოკუპაციო ჯარის სტატუსი³⁸ და, მხოლოდ 1992 წლის დასაწყისში, პუტჩის შემდეგ, უსაყვედურა ცივილიზებულ დასავლეთს რუსეთის იმპერიისადმი მხარდაჭერის გამო³⁹.

³⁷ ე. შევარდნაძის ხუნტამაც კი, რომელმაც საქართველოს ბევრი უბედურება მოუტანა (სამეგრელოსა და აფხაზეთის აწიოკება, მრავალათასიანი მიტინგების დარბევა; აფხაზეთსა და ცხინვალის მხარეში ქართველთა გენოციდი, ამ ტერიტორიების დათმობა რუსეთისათვის; მთლიანი მოსახლეობის დამშვევა და გაუბედურება...), **ქართველთა დიდი ნაწილი მაინც ვერ შეაგუა დსთ-ში შეყვანას.**

³⁸ საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ 1991 წლის 15 სექტემბერს მიიღო დადგენილება საქართველოს რესპუბლიკის ტერიტორიაზე დისლოცირებული სსრ კავშირის სამხედრო შენაერთებისათვის „საოკუპაციო ჯარის სტატუსის მინიჭების შესახებ“.

³⁹ იხ. პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას წერილი: „ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო მდივანს ბატონ ჯეიმს ბეიკერს“: „როგორც ცნობილი გახდა, თქვენ აპირებთ საქართველოში ჩამოზრმანებას ქართველი ხალხის სისხლიან ჯალათთან, ედუარდ შევარდნაძესთან ერთად. ედუარდ შევარდნაძე იყო იმ სამხედრო გადატრიალებისა და პუტჩის ორგანიზატორი, რომელმაც სისხლში ჩაახშო ქართველი ხალხის დემოკრატიული მონაპოვარი. ეს ავლენს თქვენს პირდაპირ ალიანსს

სსრ კავშირი ისე დაიშალა, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა არ აღიარა. სსრ კავშირის ოფიციალურ დაშლამდე, 1991 წლის დეკემბრამდე, საქართველოს დამოუკიდებლობა არ უცვნიდა არც ამერიკის შეერთებულ შტატებს. საინტერესო ფაქტია ისიც, რომ დღემდე არ არსებობს ოფიციალური დოკუმენტი რუსეთის მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობის შესახებ⁴⁰. დღეს

დანაშაულებრივ ხუნტასთან, რომელიც ყოველდღიურად ღვრის უდანაშაულო ადამიანების სისხლს, ხვრიტავს მშვიდობიან მიტინგებს და დემონსტრანტებს, აპატიმრებს ასობით ადამიანს, უხეშად არღვევს ადამიანის უფლებებს, თრგუნავს პიროვნების თავისუფლებას. იმუქრება, რომ ადგილზე დახვრეტს ყველას, ვინც კანონიერი ხელისუფლების დასაცავ მიტინგში გაბედავს მონაწილეობის მიღებას. ყოველივე ეს წარმოადგენს ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკის დისკრედიტაციას, რომელიც თავის თავს დემოკრატიულ ქვეყნად მიიჩნევს...“ საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია, 8 თებერვალი, 1992 წ. (სრული ტექსტისათვის იხ. გაზ. „ქართული აზრი“ №6, 1992, 26 თებერვალი.- №6. – გვ.2. <https://bit.ly/3a7sMqn> (დამოწმება: 20.11.2019).

⁴⁰ ნიშანდობლივია ისიც, რომ პრეზიდენტ ელცინის ხელისუფლებას და არც შემდგომ ხელისუფლებებს ოფიციალურად არ უცვნიდა საქართველოს დამოუკიდებლობა. შევარდნაძის უკანონო რეჟიმთან დამყარებული დიპლომატიური ურთიერთობა დღეს გაწყვეტილია. შდრ. სხვა ქვეყნების მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობა 1991-92 წლებში: 27 აგვისტო - რუმინეთი; 27 აგვისტო - მოლდოვა; 30 აგვისტო - აზერბაიჯანი; 13 სექტემბერი - სომხეთი; 16 დეკემბერი - თურქეთი; 20 დეკემბერი - ლიტვა; 20 დეკემბერი - მონღოლეთი; **25 დეკემბერი - აშშ**; 25 დეკემბერი - ირანი; 25 დეკემბერი - კანადა; 26 დეკემბერი - ბრაზილია; 26 დეკემბერი - ინდოეთი; 26 დეკემბერი - კუბა; 26 დეკემბერი - ტაილანდი; 27 დეკემბერი - ალჟირი; 27 დეკემბერი - ბელორუსი; 27 დეკემბერი - ეგვიპტე; 27 დეკემბერი - ვიეტნამი; 27 დეკემბერი - ჩინეთი; 27 დეკემბერი - სლოვენია; 28 დეკემბერი - იორდანია; 28 დეკემბერი - ხორვატია; 30 დეკემბერი - ლიბანი; 31 დეკემბერი - პაკისტანი; **1992**: 2 იანვარი - ეთიოპია; 2 იანვარი - ერაყი; 2 იანვარი - ლაოსი; 23 იანვარი - ბულგარეთი; 24 იანვარი - სლოვაკეთი; 24 იანვარი - ჩეხეთი; 4 მარტი - პერუ; 6 მარტი - იუგოსლავია; 9 მარტი - არგენტინა; 17 მარტი - ზიმბაბვე; 19 მარტი - ნორვეგია; 23 მარტი - ესპანეთი; 23 მარტი - ისლანდია; 23 მარტი - იტალია; 23 მარტი - ირლანდია; 23 მარტი - ლუქსემბურგი; 23 მარტი - დიდი ბრიტანეთი; 23 მარტი - გერმანია; 23 მარტი - საბერძნეთი; 23 მარტი - საფრანგეთი; 23 მარტი - ბელგია; 23 მარტი - პორტუგალია; 23 მარტი - ნიდერლანდები; 24 მარტი - პოლონეთი; 25 მარტი - ავსტრია; 26 მარტი - ისრაელი; 26 მარტი - მექსიკა; 27 მარტი - ფინეთი; 28 მარტი -

რუსეთის იმპერიას მხოლოდ ერთი ოფიციალური სტატუსი აქვს: **ოკუპანტი**, რომელიც მას მიანიჭა ჯერ კიდევ ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებამ 1991 წლის 15 სექტემბერს (ეს სტატუსი მოუხსნა შევარდნაძის უკანონო რეჟიმმა, მაგრამ 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ აღუდგინა სააკაშვილის ხელისუფლებამ)⁴¹.

ბუნებრივია, იმპერიულ რუსეთს (საბჭოთა კავშირს) არ სურდა კავკასიის, როგორც გეოსტრატეგიულად მნიშვნელოვანი სივრცის დათმობა, ამიტომ, საქართველოს ხელისუფლების კონსტრუქციული პოლიტიკის მიუხედავად (იხ. ბ. ელცინისა და ზ. გამსახურდიას 1991 წლის შეხვედრა ყაზბეგში), უარი თქვა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარებაზე და 1992-93 წლებში დაამხო საქართველოს დამოუკიდებლობის მოსურნე ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლება...⁴² კიდევ ერთხელ აღვნიშნავ, რომ ამ სამხედრო აგრესიისაკენ რუსეთის სვლას ხელი შეუწყო 1989 წლის 2-3 დეკემბრის **მალტის გარიგებამ**.

რუსეთის სამხედრო შენაერთების აქტიური მონაწილეობით 1992 წლის დასაწყისში საქართველოდან განდევნილი კანონიერი ხელისუფლების წარმომადგენლები: პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია, მთავრობის წევრები და საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს დეპუტატები შევიკრიბეთ ქალაქ გროზნოში, რომელსაც ჯერ კიდევ აკონტროლებდა პრეზიდენტი ჯოხარ დუდაევი; ჩვენ დევნილობაში ჩავატარეთ საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს ორი სხდომა. უზენაესი საბჭო შეიკრიბა ერთი წლის შემდეგაც ქალაქ ზუგდიდში, ამ დროს გროზნოდან საქართველოში დაბრუნდა პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდიაც, რომლის მიზანი იყო შეეჩერებინა პრორუსი აფხაზებისა და უკანონო ხუნტის მიერ რუსეთის გეგმის შესაბამისად აფხაზეთში პროვოცირებული კონფლიქტი. რუსეთის სამხედრო შენაერთებმა

ბურუნდი; 29 მარტი - ავსტრალია; 2 აპრილი - შვედეთი; 3 აპრილი - იაპონია; 6 აპრილი - ავღანეთი; 6 აპრილი - ჩრდილოეთი კორეა; 7 აპრილი - კვიპროსი; 21 აპრილი - შვეიცარია (ამ სიაში რუსეთი არც იყო და არც ახლა არის).

⁴¹ საკითხის ისტორიისათვის ვრცლად იხ. ტ. ფუტკარაძე, 2016, გვ. 45-59.

⁴² კონკრეტული გვარები და ფაქტები დაფიქსირებულია მრავალრიცხოვან ქართულენოვან თუ რუსულენოვან პუბლიკაციებში, რომელთა მოძიება იოლად შეუძლია ყველა დაინტერესებულ პირს.

(შევარდნადის რეჟიმთან ერთად) გაანადგურეს როგორც კანონიერი ხელისუფლების წარმომადგენლები, ასევე მხარდამჭერები. საქართველოში კანონიერი ხელისუფლების აღდგენის მცდელობა წარუმატებლად დასრულდა. პარალელურად რუსეთის მიერ საქართველოს ხელისუფლებაში მოყვანილი ხუნტა 1992 წლის ნოემბერში შეეცადა, უკანონო არჩევნებით დაეკანონებინა თავი. ნიშანდობლივია, რომ ხუნტის სათავეში იდგა ე. შევარდნაძე - ერთ-ერთი საბჭოთა ლიდერი და მალტის სამიტის ერთ-ერთი მონაწილე⁴³. ამ ე.წ. არჩევნებს ბოიკოტი გამოუცხადა დევნილი ხელისუფლების მხარდამჭერმა პოლიტიკურმა პარტიებმა და საქართველოს მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა; თუმცა, მას შემდეგ რაც პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია მოკლეს, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ძალებისათვის შეუძლებელი გახდა პოლიტიკური პროცესების შემობრუნება.

საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მეოთხე პერიოდი (1994-1997) - სიტუაცია ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას ფიზიკური განადგურების შემდეგ.

1994-1997 წლებში ე. შევარდნადის არალეგიტიმური ხელისუფლება, ერთი მხრივ, აგრძელებს საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის გადარჩენილ წევრთა ფიზიკურ თუ მორალურ განადგურებას, მეორე მხრივ კი ცდილობს, მერაბ კოსტავას ავტორიტეტის წარმოჩინებას. ამ პერიოდში ისინი ამახინჯებენ უახლოეს წარსულს, საუბრობენ ზვიადსა და მერაბს შორის თითქოსდა არსებულ დაპირისპირებაზე და მრავალი მიმართულებით დამნაშავედ აცხადებენ საქართველოსათვის შეწირულ გმირ პრეზიდენტს, ზვიად გამსახურდიას...

⁴³ პირუთვნელი ისტორიკოსი თუ ექსპერტი ე. შევარდნადის გაუმართლებელი ქმედებების შესახებ საინტერესო ფაქტებს წაიკითხავს ზვიად გამსახურდიას წერილში: „ღია წერილი ედუარდ შევარდნაძეს“. პირველად გამოქვეყნდა 1992 წელს „გაზეთ თავისუფალ საქართველოში“. 2002 წელს წერილი კომენტარითურთ დაბეჭდა პროფესორმა პაატა ბუხრაშვილმა სამეცნიერო ჟურნალში: „ამირანი“ /კავკასიოლოგიის საერთაშორისო-სამეცნიერო-კვლევითი საზოგადოებრივი ინსტიტუტის მოამბე/, VI <http://www.caucasology.com/amirani7/gamsakhurdia.pdf> (დამოწმება: 25.11.2019). სამწუხაროდ, უცხოელი ექსპერტებისა თუ ისტორიკოსებისათვის ხელმისაწვდომია მხოლოდ პუტჩისტთა „მემუარები“ და მათ „ისტორიკოსთა“ მიერ გაყალბებული „ფაქტები“.

ამ პერიოდში თითქმის სრულად ნადგურდება საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა. მხოლოდ ცალკეული პირები თუ ახერხებენ სიმართლის თქმას ზოგ გაზეთსა თუ თვითგამოცემებში; იხ. მაგ., პროფესორ თენგიზ კიკაჩიშვილის, გაზეთ „იბერია-სპექტრის რედაქტორის, ირაკლი გოცირიძისა და სხვათა აქტიურობა (დოკუმენტური მასალის ერთი ნაწილისათვის იხ. ტ. ფუტკარაძე, 1999).

ეროვნული გმირების - ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას ავტორიტეტის როლი საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მეხუთე პერიოდში (1998 წლიდან დღემდე).

რამდენიმე ფაქტორის გამო ვთვლი, რომ ძლიერი ფსევდო-ლიბერალური⁴⁴ და რუსულიმპერიული ზეწოლების მიუხედავად, ბოლო 20 წლის მანძილზე იყო პირობები, აღორძინებულები საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა. ეს **ფაქტორებია:**

- დევნილი ხელისუფლების საკანონმდებლო ორგანოს სესიების განახლება თბილისში;
- 1999 წლის სტამბოლის სამიტის გადაწყვეტილება;
- პარლამენტის 2000 და 2005 წლების დადგენილებები;
- ზვიად გამსახურდიას ნაწილობრივი რეაბლიტაცია (2004);
- 2008 წლის პლებისციტი;

⁴⁴ ფსევდოლიბერალიზმი ცალკე მსჯელობის საკითხია; აქ მოკლედ ვიტყვი: დასავლური ღირებულებების უმთავრეს მიმართულებად **ლგბტ თემის პროპაგანდის** წარმოჩენა ფსევდოლიბერალიზმია; დასავლეთს ბევრი ფასეულობა აქვს; ერთ-ერთია **უმცირესობათა დაცვა**, რაც არც ქართული მენტალობისთვისაა უცხო. ქართველებში ანტიდასავლურ განწყობებს აღვივებს გრანტდახარბებული ცალკეული ქართული ჯგუფების მიერ ლგბტ პროპაგანდა. სამართლიანობისათვის აქვე აღვნიშნავ, რომ ლგბტ პროპაგანდა ასევე ფსევდოპატრიოტული ჯგუფების მიერ ლგბტ თემის ცხოვრების წესის გაუთავებელი გმობა (ლანძღვა ირიბი რეკლამა და ზოგჯერ პირდაპირ პროპაგანდაზე უფრო ეფექტურია). ქართველის ბუნება არის ლიბერალური; ამას ცხადყოფს საუკუნოვანი ტოლერანტული დამოკიდებულება რელიგიური თუ სექსუალური უმცირესობებისადმი (იხ. მაგ., ცეკვა „კინტაური“); თუმცა, ყველა ნორმალური ადამიანისათვის მიუღებელია **ცხოვრების არანორმალური წესის**, ასევე, ამორალიზმის, ნარკომანიის... **პროპაგანდა**.

- ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავასათვის ფაქტობრივი ხელისუფლების მიერ ეროვნული გმირის წოდების მინიჭება (2013).

მოკლედ თითოეული ფაქტორის შესახებ:

ა) 1998 წლის 14 ნოემბერს საქართველოს ტერიტორიაზე, თბილისში, ბიმურზა აფრასიძე-დადეშქელიანის სახლში ჩატარდა რუსეთის სამხედრო შენაერთებისა და მათი მხარდამჭერი ქართველი პუტჩისტების მიერ ხელისუფლებიდან 1992-93 წლებში განდევნილი საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს სესია. ხელისუფლებიდან განდევნილი საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს წევრთა შეკრებას „მრგვალი მაგიდას“ პოლიტიკური ბლოკის პარტიების სახელით ორგანიზება გაუკეთა ქ-ნმა მანანა არჩვაძე-გამსახურდიამ (არც მანამდე შეუწყვეტია არსებობა საქართველოს რამდენიმე პოლიტიკური პარტიის გაერთიანებას: „მრგვალ მაგიდას“: პროფ. თენგიზ კიკაჩი-შვილის ხელმძღვანელობით „მრგვალი მაგიდა“ გეგმავდა ხოლმე რუსეთის იმპერიის მამხილებელ პოლიტიკურ აქციებს). **1999 წლიდან** გრანდიოზული შიმშილობებითა და აქციებით აქტიურად განახლდა 1992-93 წლებში განდევნილი საქართველოს კანონიერი ხელისუფლების სამართალმემკვიდრეობის აღდგენის მოთხოვნა.

ბ) 1999 წლიდან საერთაშორისო პოლიტიკის დღის წესრიგში გააქტიურდა რუსეთის ჯარის მიერ საქართველოს ტერიტორიის დატოვების საკითხი; **კერძოდ, 1999 წლის ნოემბერში სტამბოლში ჩატარდა ეუთოს სამიტი**, რომელმაც განიხილა საქართველოდან რუსული სამხედრო ბაზების გაყვანის საკითხი. სტამბოლის შეხვედრაზე შეერთებული შტატების პრეზიდენტმა ბილ კლინტონმა რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტ ბორის ელცინს ხელი მოაწერინა დოკუმენტზე, რომლის მიხედვითაც რუსეთის ჯარს უნდა დაეტოვებინა საქართველოს ტერიტორია 2005 წლამდე (ვრცლად იხ. ქვემოთ).

გ) ე. შევარდნაძის დე ფაქტო ხელისუფლება ვეღარ უძლებს როგორც საერთაშორისო, ასევე, საქართველოს მოქალაქეთა დაწოლას; შედეგად საქართველოს პარლამენტი იღებს დადგენილებას (#262; 20/04/2000) „1991-1992 წლებში დაწყებული სამო-

ქალაქო დაპირისპირების შედეგების აღმოფხვრისა და ეროვნული თანხმობის მიღწევის შესახებ (ხელს აწერს ზურაბ ჟვანია)⁴⁵.

დადგენილების პირველი პუნქტი ასეა ჩამოყალიბებული:

„დაგმობილ იქნეს სახელმწიფოში პოლიტიკური პრობლემების ძალადობის გზით გადაჭრა და ლეგიტიმური ხელისუფლების დამხობის ყოველგვარი მცდელობა“... დადგენილებაში საერთოდ არაა ნახსენები, რომ ლეგიტიმური ხელისუფლება დამხობილ იქნა რუსეთის აქტიური მონაწილეობით; მეტიც, დადგენილების მიხედვით ლეგიტიმური ხელისუფლების დამხობის მიზეზია სამოქალაქო დაპირისპირება.

ამგვარი ორმაგი სტანდარტის გამო დადგენილებამ მნიშვნელოვნად ვერ შეცვალა რეალობა; პოზიტივი კი იყო **შეთითხნილი ბრალდებებით დაჭერილი პოლიტპატიმრების გათავისუფლება**.

ზვიად გამსახურდიას ხელმძღვანელობით არსებული ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის რეაბილიტაციის პროცესი ინტენსიური გახდა პრეზიდენტად მიხეილ სააკაშვილის არჩევის შემდეგ; კერძოდ, 2005 წელს ქვეყნდება საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „1991-92 წლების დეკემბერ-იანვრის მოვლენების სამართლებრივი შეფასების შესახებ“⁴⁶. ამ დადგენილების პირველი პუნქტით საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო, ზოგადად, ზვიად გამსახურდიას კანონიერი ხელისუფლება ლეგიტიმურად გამოცხადდა 1995 წლის ჩათვლით; მეორე პუნქტში კი უფრო კონკრეტული ჩანაწერი გაჩნდა: **„დაიგმოს 1991-92 წლების დეკემბერ-იანვრის ანტიკონსტიტუციური შეიარაღებული სახელმწიფო გადატრიალება“**.

⁴⁵ საქართველოს პარლამენტის დადგენილება (#262; 20/04/2000; სსმ, 36, 25/04/2000) „1991-1992 წლებში დაწყებული სამოქალაქო დაპირისპირების შედეგების აღმოფხვრისა და ეროვნული თანხმობის მიღწევის შესახებ“<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/40276?publication=0> (დამოწმება: 20.11.2019).

⁴⁶ საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „1991-92 წლების დეკემბერ-იანვრის მოვლენების სამართლებრივი შეფასების შესახებ“ (#1104; 11/03/2005; სსმ, 32, 22/03/2005); ხელს აწერს მიხეილ მაჭავარიანი.

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/42880?publication=0> (დამოწმება: 23.11.2019).

აქვე აღვნიშნავ:

საქართველოს დეოკუპაციის მიზნით ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღორძინების პერსპექტივა ჰქონდა პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილს 2004 წელს; კერძოდ, მისი ერთ-ერთი პირველი განკარგულება (#174) იყო „**1991-1993 წლებში ხელისუფლების უკანონოდ შეცვლასთან დაკავშირებული მოვლენების შემსწავლელი კომისიის შექმნის შესახებ**“ (14.02.2004), სადაც ვკითხულობთ: შეიქმნას საქართველოში 1991-1993 წლებში განვითარებული მოვლენების შედეგად განხორციელებული ხელისუფლების ძალადობრივი შეცვლის, საქართველოს პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ფიზიკური ლიკვიდაციის, ასევე ხელისუფლების შეცვლის მიზნით ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებული ფაქტების, გარემოებებისა და თანამდევნი (1991-2003 წლებში მომხდარი და სხვ.) მოვლენების შემსწავლელი კომისია შემდეგი შემადგენლობით: **ივანე მერაბიშვილი** - საქართველოს პრეზიდენტის თანაშემწე ეროვნული უშიშროების საკითხებში - საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივანი, კომისიის თავმჯდომარე; **ზურაბ ადგიშვილი** - საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი; **ირაკლი ოქრუაშვილი** - საქართველოს გენერალური პროკურორი; **გიორგი ანდრიაძე** - საქართველოს საპატრიარქოს საპარლამენტო მდივანი; **მანანა არჩვაძე-გამსახურდია** - კომისიის წევრი; **ტარიელ ფუტყარაძე** - კომისიის წევრი; **მანანა ტაბიძე** - კომისიის წევრი; **მერაბ რაფავა** - კომისიის წევრი. ეს **სახელმწიფო კომისია არც ერთხელ არ შეკრებილა**. უფრო საქმიანი იყო 2004 წელსვე გენერალურ პროკურორთან შექმნილი კომისია (რომლის წევრებიც ვიყავით მანანა ტაბიძე და მე), რომელმაც პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მოუხსნა შევარდნაძის რეჟიმის მიერ წაყენებული ცილისმწამებლური ბრალი. პირადად ჩემი და ქ-ნ მანანა ტაბიძის მრავალი ცდის მიუხედავად, სააკაშვილის ხელისუფლებამ არ გამოიყენა კარგი შესაძლებლობა, 1992-93 წლებში საქართველოს კანონიერი ხელისუფლების დამხობის პროცესში გამოეკვეთა რუსეთის ხელისუფლების როლი, რაც უთუოდ წაადგებოდა საქართველოს დეოკუპაციის სტრატეგიას. ობიექტურობა ითხოვს აღვნიშნოთ ისიც, რომ მიხეილ სააკაშვილმა მეორე საპრეზიდენტო ვადა დაასრულა 2013 წლის 26 ოქტომბრის განკარგულებით, რომლის მიხედვითაც ეროვნული გმირის წოდება მიენიჭა ზვიად გამსახურდიასა და

მერაბ კოსტავას (საქართველოსათვის წამებულ სხვა პიროვნებათა გვერდით)⁴⁷.

დ) 2008 წლის 5 იანვარს საპრეზიდენტო არჩევნების პარალელურად დაინიშნა საქართველოს ნატოში გაწევრიანების პლებისციტი. პლებისციტის კითხვა: „უჭერთ თუ არა მხარს საქართველოს გაწევრიანებას ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში (ნატო)?“; შედეგები: დიახ - 77 %; არა - 23 %. შესაბამისად, 1991 წლის 31 მარტის შემდეგ საქართველოს მოქალაქეებმა მეორედ დააფიქსირეს რუსეთის იმპერიის ველიდან გამოსვლის ნება.

ე) XXI საუკუნის დასაწყისიდან ფართო საზოგადოება, რომელიც ნელ-ნელა გამოდის რა 1992-93 წლების პუტჩით მიყენებული შოკიდან, აცნობიერებს რეალობას: საქართველოს დევნილი კანონიერი ხელისუფლებისა და პრეზიდენტის ზვიად გამსახურდიას „რეაბილიტაციასაც“, მერაბ კოსტავას ქება-დიდებასაც, დამოწმებულ დადგენილებებსა თუ განკარგულებებსაც წინასაარჩევნოდ საზოგადოების მიმხრობისათვის იყენებდნენ პუტჩის შემდგომ არსებული პოლიტიკური ჯგუფები და დე ფაქტო ხელისუფლებები.

მართალია, ზვიად გამსახურდიას ეროვნულმა ხელისუფლებამ გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში მშვიდობიანი გზით რადიკალურად შეიცვალა საქართველოს პოლიტიკური და კულტურულ-საგანმანათლებლო ვექტორი - საქართველომ განაცხადი გააკეთა, რომ გამოდიოდა რუსული გეოპოლიტიკური სივრციდან, მაგრამ საბოლოო მიზანს ვერ მიაღწია იმჟამინდელი საერთაშორისო ვითარების გამო: ისტორიის ამ მონაკვეთში დასავლეთისათვის არსებითი იყო აღმოსავლეთ ევროპა; პრაგმატული პოლიტიკის დღის წესრიგში ჯერ არ იდგა რუსული სივრციდან ცენტრალური კავკასიის გამოყვანის დრო: 1991-1998 წლებში დასავლეთის დახმარებით რუსეთმა შეძლო თავისი გავლენის ველში დაეტოვებინა კავკასია, მოლდოვა-უკრაინა-ბელორუსია და შუა აზია.

დასავლეთის მიერ რუსეთის იმპერიის „მორღვევის“ მეორე ეტაპი იწყება 10 წლის შემდეგ - 1999 წელს სტამბოლის სამიტით.

⁴⁷ იხ. საქართველოს პრეზიდენტის 2013 წლის 26 ოქტომბრის განკარგულება №26/10/03 „საქართველოს ეროვნული გმირის ორდენით დაჯილდოების შესახებ“.

1999 წლის 17 ნოემბერს ეუთოს სტამბოლის სამიტზე ცივილიზებული დასავლეთის ზეწოლით რუსეთის პრეზიდენტმა ხელი მოაწერა საქართველოდან სამხედრო შენაერთების გაყვანის ვალდებულებას (იხ. ევროპაში ჩვეულებრივი შეიარაღებული ძალების შესახებ ადაპტირებული ხელშეკრულება /CFE/). სტამბოლის შეთანხმების მიხედვით, რუსეთის ფედერაციას 2001 წლის 1 ივლისამდე უნდა მოეხდინა ვაზიანისა და გუდაუთის სამხედრო ბაზების ლიკვიდაცია, ხოლო 2000 წლის განმავლობაში უნდა დასრულებულიყო მხარეთა მოლაპარაკებები ახალქალაქისა და ბათუმის სამხედრო ბაზების ფუნქციონირების ვადებისა და პირობების შესახებ. მალევე დაიწყო რუსული ჯარების გაყვანის პროცესი. პარალელურად, დასავლეთი გააქტიურდა კავკასიაში, მაგრამ **შევარდნაძის მთავრობა არ დგამდა მკვეთრ ნაბიჯებს დასავლეთის მიმართულებით და ფაქტობრივად გამოუცხადებელ ნეიტრალიტეტს ახორციელებდა ცივილიზებულ დასავლეთსა და იმპერიულ რუსეთს შორის.**

ე. შევარდნაძის პასიური პოლიტიკა მიუღებელი გახდა დასავლეთისათვის; შედეგად დასავლეთის მხარდაჭერით ხელისუფლებაში მოდის მიხეილ სააკაშვილი. შევარდნაძის შემდეგ მოსულმა მ. სააკაშვილის ხელისუფლებამ მკვეთრი ნაბიჯები გადადგა დასავლეთის მიმართულებით; ყველაზე მკვეთრი სვლა იყო **პლებისციტი საქართველოს ნატოში გასაწევრიანებლად.** პლებისციტის კითხვა იყო: „უჭერთ თუ არა მხარს საქართველოს გაწევრიანებას ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში (ნატო)?“

	დიახ	არა	სულ
ხმების რაოდენობა	1,355,328	404,943	1,760,271
%	77.00	23.00	100.00

ამ შედეგებით გამოჩნდა, რომ საქართველომ ნატოს გზა აირჩია, მაგრამ **დასავლეთმა დააყოვნა საქართველოს მაპის ფორმატით დაცვა.** რუსეთმა ამით ისარგებლა და, პლებისციტის შედეგების გამო, 2008 წლის აგვისტოს დასაწყისში პროვოცირებული საბაზით დასაჯა საქართველო: სტამბოლის სამიტის გადა-

წყვეტილების დარღვევით, თავისი სამხედრო შენაერთები დააბრუნა საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიაზე უკანონოდ გახსნილ ბაზებში.

მაშასადამე, პროდასავლური არჩევანის გამო ბოლო 25 წელიწადში საქართველო მეორედ დაარბია რუსულმა ჯარმა (პირველად 1992-93 წლებში).

ბოლო 20 წლის მანძილზე იყო პირობები, საქართველო წინ სწრაფად წასულიყო, მაგრამ ეს არ მოხდა პოლიტიკური ელიტის არათანმიმდევრულობისა თუ მავნებლური პოლიტიკის გამო:

ძირითადად პუტჩისტთა მემკვიდრე პოლიტიკურმა სუბიექტებმა, ბუნებრივია, სათანადო შეფასება არ მისცეს 1991-93 წლებში განხორციელებულ რუსულ აგრესიას (კანონიერი ხელისუფლების დამხობა, აფხაზეთისა და ცხინვალის მხარეში ქართველთა გენოციდი...) და 90-იან წლებში თავისი დანაშაულებრივი ქმედების „გასაპრავებლად“ მიიღო რუსეთის მიერ შემოთავაზებული ტერმინოლოგიური შეფასებები (სინამდვილეში - ტერმინოლოგიური დივერსიები): „სამოქალაქო ომი“, „ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი“, „ქართულ-ოსური კონფლიქტი“... ამანაც შეუწყო ხელი ბოლო პერიოდში რუსეთის გავლენის გაძლიერებას საქართველოში, ზოგადად, კავკასიაში.

დავძენ:

აფხაზეთში დარჩენილი პრორუსი ლიდერებიც და შევარდნაძის კლანის წევრებიც დღემდე ვერ „ხედავენ“ საქართველოში რუსეთის აგრესიას და, მაგ., რუსეთის მიერ აფხაზეთის ოკუპაციას საქართველო-რუსეთის ომს უწოდებენ; პარალელურად, ვითომდა ერთმანეთს აბრალებენ ე.წ. ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის დაწყებას⁴⁸. არადა, უეჭველია, რომ პრორუსი

⁴⁸ შდრ., მაგ., 2012 წელს სოხუმში გამართული საერთაშორისო კონფერენციის მასალები, სადაც აფხაზეთის უშიშროების საბჭოს მდივანი სტანისლავ ლაკობა „აფხაზეთის კონფლიქტის“ რუსული ვერსიის „არგუმენტად“ იყენებს შევარდნაძის კლანის ერთ-ერთი წევრის, გენერალ ლ. შარაშენიძის „თვითადიარებას“ და აფხაზეთში ომის წამოწყებად საქართველოს აცხადებს და არა - რუსეთს: „20-летию начала Отечественной войны народа Абхазии 1992-1993 г.г. посвящена международная научная конференция «Войны на Кавказе: уроки истории». Она организована Абхазским институтом гуманитарных исследований им. Д.И. Гулия“... „Особый интерес у присутствовавших вызвал доклад историка и секретаря Совета Безопасности Абхазии Станислава Лакоба:

აფხაზი ლიდერებიც და შევარდნაძეც საქართველოს გარეთ დაწერილი სტრატეგიული გეგმის მიხედვით მოქმედებდნენ. კავკასიის მიმართ „გათიშე და იბატონეს“ კონცეფციაზე დაფუძნებული რუსული იმპერიული სტრატეგია დღემდე უცვლელია: თავისი გავლენის ქვეშ მყოფი ძალებით რუსეთი ახლაც ცდილობს შექმნას დაპირისპირება საქართველოს მოქალაქეებს შორის, ასევე, აზერბაიჯანელთა და სომეხთა, თუ ჩრდილო-კავკასიელ ხალხთა შორის და ამ გზით შეინარჩუნოს კავკასიაზე კონტროლი.

დღეს, 2019 წლის დასასრულს, ჯერჯერობით უტოპიაა ფიქრი იმაზე, რომ რადიკალურად დაპირისპირებული **რუსეთი და ნატო** შეთანხმდებიან ცენტრალური კავკასიის სახელმწიფოს (საქართველოს) ნეიტრალიტეტზე, რადგანაც სწორედ საქართველოა სერიოზული გეოპოლიტიკური დაპირისპირების ეპიცენტრში: რუსეთის იმპერიული მიზნებისათვის მნიშვნელოვანია **როგორც სახმელეთო გზა გუიმრის ბაზამდე**, ასევე, **შავი ზღვისა თუ ცენტრალური კავკასიის მაგისტრალები**. იგივე გეოსტრატეგიული სივრცე არსებითად განსაზღვრავს დასავლეთის უსაფრთხოებას, შესაბამისად კავკასიის ცენტრალური ნაწილი სტრატეგიული მნიშვნელობისაა დასავლეთისთვისაც (აშშ, ევროკავშირი); არ უნდა დავივიწყოთ კავკასიისადმი ჩინეთის მზარდი ინტერესიც.

მოკლედ შავი ზღვის მნიშვნელობის შესახებ:

საქართველოს წილი შავი ზღვის თემა მიზნულია კონკრეტულ ქართულ მხარეებზე: აჭარაზე, გურიაზე, სამეგრელოსა და აფხაზეთზე. გურიის მონაკვეთი უმნიშვნელოა. რუსეთს აფხაზეთი ოკუპირებული აქვს; დარჩა აჭარა და სამეგრელო, სადაც არის თავმოყრილი გეოპოლიტიკური სიმძლავრები; კერძოდ, რუსეთს შავი ზღვის კონტროლისათვის ოჩამჩირის პორტის გარდა ესაჭიროება ბათუმი-ფოთი-ანაკლიის ზონაც; შესაბამისად, **ამჟამად რუსეთის ინტერესებშია**, აჭარისა და სამეგრელოს

«Бывший министр обороны Грузии: О войне и ситуации вокруг Абхазии 1992-1993г.г.», в нем он привел интересные факты из воспоминаний генерала Левана Шарашенидзе, который возглавлял главное военное ведомство Грузии с января по май 1992 г., касавшиеся событий, предшествовавших началу войны Грузии против Абхазии“.

Источник: <http://www.apsnypress.info/news/voyny-na-kavkaze-uroki-istorii> (დამოწმება: 12.12.2019).

მოსახლეობაზე ზეწოლით ადადგინოს თავისი გავლენა საქართველოს ამ ორ ისტორიულ მხარეზეც. საამისოდ ახორცილებს ენობრივ-ეთნიკურ და რელიგიურ დივერსიებს; ცდილობს, საინფორმაციო ზეწოლით („რბილი ძალის“ პოლიტიკით) შეცვალოს საქართველოს ამ მხარის მოსახლეობის ცნობიერება - ქართველი ერი დაანაწევროს ენობრივ-ეთნიკურად⁴⁹, რელიგიურ-ეთნიკურად⁵⁰ და „დემოგრაფიული სიმძლავრის“ გამოყენებით („გათიშე და იბატონე“) კონტროლი დაამყაროს მისთვის სასურველ ტერიტორიაზე.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საჭაერო, სახმელეთო თუ საზღვაო მაგისტრალების გამო დასავლეთსაც აქვს თავისი ინტერესები კავკასიაში და, ამავე დროს სურს, გვერდით დაუდგეს რუსული იმპერიული ველიდან გამოსვლის მოსურნე პოსტსაბჭოთა ქვეყნებს.

დღეს რუსეთი აგრესიულია; ფეხქვეშ თელავს ქართველი ხალხის სასიცოცხლო ინტერესებს; საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს, გადარჩენის პერსპექტივა მხოლოდ ცივილიზებული დასავლეთის მხარდაჭერითაა შესაძლებელი: საქართველოს ხელისუფლებას მხოლოდ ერთი გზა აქვს: წავიდეს იმ მიმართულებით, რომელსაც დაუჭირა მხარი საქართველოს მოსახლეობამ 2008 წლის 5 იანვრის პლებისციტით.

ამჟამინდელი გეოპოლიტიკური რეალობის გათვალისწინებით საქართველოს მიერ თვითგამოცხადებული ნეიტრალიტეტი გრძელვადიან პერსპექტივაშიც კი შეუძლებელია რეალურად

⁴⁹ რუსეთის ენობრივ-ეთნიკური დანაწევრების მცდელობის შესახებ იხ. ტ. ფუტკარაძე, 2019. დღეს განსაკუთრებით გააქტიურებულია ერთი ჯგუფი, რომელსაც სურს, „რეგიონული ან უმცირესობის ენათა ევროპის ქარტიის“ არსის გაყალბებით, ადგილობრივი კილოკავების მიხედვით შექმნას მეგრული, სვანური, ლაზური „სტანდარტული ენები“ (იხ. მაგ. ალ. ჭაჭიას ჯგუფის, ასევე, გ. სიჭინავას და სხვათა განცხადებები); ეს ჯგუფი ვერ შეძლებს, სამეგრელოს მოსახლეობას გაუუცხოვოს იოვანე ლაზის, ჭყონდიდლებისა თუ გამსახურდიების მიერ შექმნილი მრავალსაუკუნოვანი დედაენა - ქართველთა სამწიგნობო ენა.

⁵⁰ ანტიქართული (/იმპერიული) ძალების მიერ აჭარაში პროცესების პროვოცირების ისტორიის შესახებ იხ. ტ. ფუტკარაძე, 2009, გვ. 111-136 <http://www.scribd.com/doc/3809567/batumi-geostrategia> (დამოწმება: 21.11.2019).

იხ. ასევე: ა. ფუტკარაძე, 2001, გვ. 209-306; ტ. ფუტკარაძე, 1999; ტ. ფუტკარაძე, 2019ა.

განხორციელდეს⁵¹, რადგან ცალმხრივი ნეიტრალიტეტი არ არსებობს, მით უმეტეს, თუ ნეიტრალიტეტის გამომცხადებელი პატარა სახელმწიფოა და დიდი გეოპოლიტიკური მოთამეშენი არ არიან გარანტიორები (გარდა ამისა, ნეიტრალიტეტი დგინდება მხოლოდ „იერარქიული წესრიგის“ მქონე მსოფლიოში). დღეს კავკასიის ნეიტრალიტეტის შესახებ ნატო და რუსეთი ვერ შეთანხმდებიან.

ამჟამად საქართველოს პირველი რიგის ამოცანაა საქართველოს დეოკუპაცია - რუსეთის ჯარის გაყვანა საქართველოს ტერიტორიიდან. დეოკუპაცია შეიძლება განხორციელდეს საქართველოს მოსახლეობის შეუქცევადი ნების შემთხვევაში და მსოფლიოს სახელმწიფოთა თანამეგობრობის მხარდაჭერით. ქართველი ხალხი ამ ყოველივეს კარგად აცნობიერებს. ამიტომაც დაუჭირა მხარი 2008 წლის პლებისციტში საქართველოს გაწევრიანებას ნატოში. უახლოეს მომავალში საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა შესაძლებელია მხოლოდ ცივილიზებული დასავლეთის აქტიური მხარდაჭერით.

დასავლეთსაც მხოლოდ ერთი გზა აქვს: რუსეთის საფრთხე რომ შეამციროს და თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს ცენტრალური კავკასიის გეოპოლიტიკური სიმძლავრეები, აქტიურად უნდა დაეხმაროს საქართველოს დეოკუპაციის პროცესში; მით უმეტეს, რუსეთის ჯარები საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიაზე დგას სტამბოლის 1999 წლის სამიტის გადაწყვეტილების საპირისპიროდ. მთელი მსოფლიო წინ თუ არ აღუდგება რუსეთის მიერ სტამბოლის სამიტის გადაწყვეტილების დარღვევას, დედამიწისათვის რუსული საფრთხე უფრო და უფრო გაიზრდება. ევრაზიის სასიცოცხლო სატრანსპორტო მაგისტრალისათვის რუსული საფრთხე მკვეთრად „შეიბოჭება“, თუკი ცენტრალური კავკასიის ცენტრალური სახელმწიფო - საქართველო - გახდება ნატოს წევრი. **დასავლეთს საქართველოში მყარი გარანტიები ექნება, თუკი დასავლეთი ხელს შეუწყობს არამხოლოდ დემოკრატიული ინსტიტუტების გამყარებას, არამედ ქართულენოვანი სახელმწიფოს გაძლიერებას და ქართული ფასეულობების დაცვას.**

⁵¹ ნეიტრალიტეტი ფინანსურადაც ძალიან ძვირია, რამდენადაც ნეიტრალიტეტის სამხედრო უზრუნველყოფა დიდ ხარჯებს მოითხოვს (ნატოს წევრი და ნეიტრალური ქვეყნების სამხედრო ბიუჯეტების შესახებ მონაცემებისათვის იხ. კ. კაციტაძე, 2001, გვ. 157-161) <https://cutt.ly/st0Bs2B> (დამოწმება: 17.11.2019).

მსჯელობას დავასრულებ ბატონი იენს სტოლტენბერგის 2019 წლის 25 მარტის ძალიან მნიშვნელოვანი გამოსვლის კომენტარებით⁵²:

ნატოს გენერალურმა მდივანმა თბილისში რამდენიმე მნიშვნელოვანი განცხადება გააკეთა, საიდანაც ნათლად ჩანს:

- ნატო, ცივილიზებული დასავლეთი (რუსეთისაგან განსხვავებით) მხარს უჭერს საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობასა და სუვერენიტეტს საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში და რუსეთს მოუწოდებს, დატოვოს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიები;

- რუსეთის მიერ სტამბოლის სამიტისა და სხვა შეთანხმებების დარღვევის გამო ნატო აძლიერებს სამხედრო დანაყოფებს შავ ზღვაში;

- ჩვენ მივესალმებით შავი ზღვის რეგიონში უსაფრთხოების გაძლიერებულ როლს...

- საქართველო ნატოს საუკეთესო პარტნიორია, მაგრამ საქართველოს **ნატოში** გასაწევრიანებლად **ნატოს** სურს, იხილოს კიდევ უფრო მეტი წინსვლა დემოკრატიული რეფორმების ფარგლებში...

ჩემი აზრით, საქართველო ასე ახლოს არასოდეს ყოფილა ნატოსთან, მაგრამ ფაქტია ისიც, რომ დღეს, რუსეთისაგან მოსალოდნელი რეალური აგრესიის პირობებში, საქართველოს „დემოკრატიულ რეფორმებზე“ არაპროპორციული აქცენტირება გვაპრაუდებინებს ცივილიზებული დასავლეთის **ზედმეტ შიშს** რუსეთის მიმართ. ეს „ზედმეტი შიში“ თუ „სიფრთხილე“ საქართველოს ისეთივე კატასტროფად შეიძლება დაუჯდეს, რაც მოხდა 1991 წელს: 1991 წელს მალტის შეთანხმების დაცვის პროცესში დასავლეთმა გაწირა რეალურად პროდასავლურად განწყობილი საქართველოს პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია⁵³.

⁵² იენს სტოლტენბერგი - ვაგრძელებთ მუშაობას, რომ საქართველო გახდეს ნატოს წევრი, იმედი მაქვს, მალე მოგესალმებით ნატოში <https://cutt.ly/Uyek0nJ> (დამოწმება: 3.11.2019).; იენს სტოლტენბერგი: მოვუწოდებთ რუსეთს, გაიწვიოს აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის აღიარების განცხადება და გაიყვანოს ჯარები (25.03.2019) <https://bit.ly/2RENI7d> (დამოწმება: 3.11.2019).

⁵³ ზოგი ექსპერტის მსგავსად, დასავლეთელ პოლიტიკოსთა ნაწილს არა აქვს საკმარისი ინფორმაცია საქართველოში მიმდინარე პროცესების შესახებ (ან აქვს, მაგრამ „გლობალურ წესრიგს“ ეწირება საქართველოს ინტერესები). შდრ., მაგ.: ჰ. ტალიავნის კომისიის აზრით

დასავლეთის ასევე „ზედმეტი სიფრთხილის“ გამო 2008 წელს დაგვიანდა საქართველოსათვის მაპის მიცემა და მივიღეთ რუსეთის ახალი აგრესია (08. 08. 08).

უახლოეს მომავალში საქართველოში შეიძლება განმეორდეს რუსეთის აგრესია, რაც გაცილებით დიდი ხნით „შეზოჭავს“ საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოს აღორძინებას.

ეს ცუდი იქნება დასავლეთისთვისაც: ცივილიზებული დასავლეთი, ნატო დაკარგავს პერსპექტივას შავ ზღვაზე, ასევე, **კავკასიაზე გამავალ უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო სატრანსპორტო, საჰაერო, საზღვაო და სახმელეთო მაგისტრალებზე.** რუსეთის აგრესიას ხელი შეიძლება შეუწყოს რამდენიმე გარემოებამ:

- საქართველოს მოსახლეობა დასავლეთისგან ელის უფრო აქტიურ მხარდაჭერას. საქართველოში რუსეთის აგრესიის აქტივიზაციისას დასავლეთელი ლიდერების მხოლოდ „შემფოთების“ გამო; ასევე, დასავლეთის სახელით მოსაუბრე ზოგი ევროპელი თუ ამერიკელი ფსევდოლიბერლისა თუ ე.წ. „გლობალისტის“ საეჭვო განცხადებების გამოც, საქართველოს მოსახლეობაში უფრო და უფრო მცირდება დასავლეთისადმი ნდობა. **ხაზგასმით აღვნიშნავ:** პრორუსული ჯგუფების მიერ შეთხზული „ფაქტების“ გამოყენებითა თუ რუსული პროპაგანდის ინერციით, ზოგი ევროპელი „მეგობარი“ (თუ რუსებისაგან დაქირავებული პროპაგანდისტი) ზვიად გამსახურდიას რამდენიმე-

(<https://cutt.ly/Gyelu3m>) (დამოწმება: 20.11.2019), 1990-91 წლებში საქართველოში იყო შოვინიზმი და შიდა ქაოსი... ამ კომისიამ რატომღაც ვერ გამოიკვლია, რომ 1990-91 წლებში საქართველო იბრძოდა რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ, ხოლო გამსახურდიას ხელისუფლება დაამხო რუსეთის იმპერიამ დასავლეთის წაყრუების ფონზე. 1990-93 წლებში არ იყო სამოქალაქო ომი, ხოლო შოვინიზმის ნასახივ კი არ ყოფილა; ამ პერიოდში დაამხეს დემოკრატიული და თავისუფალი საქართველოს იდეა. „ძლიერთა ამა სოფლისა“ საქართველოს კანონიერი ხელისუფლებაც გაწირეს და საქართველოც. ჰ. ტალიავინის დასკვნა იხ. ანგარიში, საქართველოს კონფლიქტის ფაქტების დამდგენი დამოუკიდებელი საერთაშორისო მისია (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia (IIFFMCG)). ("ტალიავინის ანგარიში"): <https://cutt.ly/Uyellfq>; <https://cutt.ly/xyelcYz>; <https://cutt.ly/zyelm5>; <https://smr.gov.ge/uploads/prev/eb7e7f.pdf> (დამოწმება: 20.11.2019).

- თვიან მმართველობას სრულიად უსაფუძვლოდ თვლის **ავტოკრატია** /Autocracy/;
- პოლიტიკური სპექტრის წარმომადგენელთა გამდიდრების ფონზე ეკონომიკურ კრიზისში მუდმივად მყოფი ფართო საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილი თანდათან კარგავს ინტერესს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ფასეულობების მიმართ;
 - დასავლეთიდან უდიდესი ფინანსური მხარდაჭერის მიუხედავად მიმდინარე ეტაპზე საქართველოში უფრო აქტიურია პრორუსული პროპაგანდა, ვიდრე - პროდასავლური. ეს შეპირობებულია ვითომდა პროდასავლური (სინამდვილეში - ფსევდოლიბერალური) ქართული პოლიტიკური სპექტრისა და ე.წ. არასამთავრობოების ორმაგი სტანდარტით;
 - ძლიერი საინფორმაციო ზეწოლით პრორუსული ჯგუფები დღემდე ახერხებენ პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ანტიიმპერიული სტრატეგიის არასწორად წარმოჩენას და ხელს უშლიან საქართველოს მოსახლეობის კონსოლიდაციას;
 - 1992-93 წლების პუტჩის მონაწილე პოლიტიკური ჯგუფები, „წითელი ინტელიგენცია“ და ფინანსური კლანები (თუ მათი მემკვიდრენი) დღემდე ინარჩუნებენ ძლიერ პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ ბერკეტებს და მათ შესანარჩუნებლად აქტიურად ცდილობენ საქართველოს უახლესი წარსულის გაყალბებას; მაგ., 1989 წლის 9 აპრილის რეალური არსის, 31 მარტის რეფერენდუმისა და 9 აპრილის „საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტის“ რეალური მნიშვნელობის მიჩქმალვით არასწორად წარმოაჩენენ პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას სტრატეგიას და მას, მალტის გარიგების თანამდევი „პოლიტიკური სცენარის“ შესაბამისად, „დიქტატორად“ აცხადებენ. პარალელურად, **საქართველოს დევნილი კანონიერი ხელისუფლების დამცველთ** „დიქტატორ გამსახურდიას“ მომხრე „ზვიადისტებად“ წარმოაჩენენ. ასეთი ხერხებით აბუნდოვნებენ ეროვნულგანმათავისუფლებელი მოძრაობის ორიენტირებს და ცდილობენ, **ფართო საზოგადოების თვალში** კიდევ დიდხანს „შეფუთონ“ თავიანთი (თუ წინამორბედების) გაუმართლებელი ქმედება გასული საუკუნის 90-იან წლებში, როდესაც რუსეთის ჯარის მხარდაჭერით ამხოზდნენ **საქართველოს დამოუკიდებლობის გამომცხადებელ** პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებას.

ძირითადი დასკვნები:

1. საბჭოთა კავშირის იდეოლოგიურმა კრახმა და ეკონომიკურმა დასუსტებამ (რაც განპირობებული იყო რ. რეიგანის გონივრული პოლიტიკითაც) გასული საუკუნის 80-იან წლებში შექმნა საფუძველი, წარმატებით განხორციელებულიყო საბჭოთა იმპერიის (მთელი სოციალური სისტემის) ნაწილობრივი დემონტაჟი, რომლის ბოლო ეტაპი ისტორიაში „გარდაქმნის“ (1985–1991 წწ.) სახელწოდებით შევიდა. მ. გორბაჩოვმა სსრ კავშირის დაშლა ოფიციალურად გამოაცხადა 1991 წლის 25 დეკემბერს (შდრ.: ვ. გურული, 2007, გვ. 17-19). მალტის შეთანხმებამ რუსეთს საშუალება მისცა 1992-93 წლებში იარაღის ძალით დაემხო საქართველოს (ასევე: აზერბაიჯანის, იჩქერიის) დამოუკიდებლობის გამომცხადებელი ხელისუფლება⁵⁴. 1992-93 წლებში საქართველოს კანონიერი ხელისუფლების დამხობას მოჰყვა საქართველოსათვის მძიმე შედეგები; კერძოდ, საქართველოს ისტორიულ ტერიტორიაზე - აფხაზეთსა და ცხინვალის მხარეში განხორციელა ქართველთა გენოციდი; ანტირუსულად განწყობილი ცოცხლად გადარჩენილი პირები (ეთნიკური წარმომადგენლობის მიუხედავად: ქართველები, აფხაზები, რუსები, სომხები...) კი საქართველოს ამ კუთხეებიდან გამოდევნეს (400 000-ზე მეტი ადამიანი დევნილად აქციეს)⁵⁵. **ცივილიზებულმა მსოფლიომ**

⁵⁴ პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ბრალს სდებენ, რომ მან მორჩილება გამოუცხადა იანაევისა და სხვათა მიერ ორგანიზებულ 1991 წლის აგვისტოს პუტჩს და არა - გორბაჩოვ-ელცინის ტანდემს; არადა, მრავალი ფაქტი ადასტურებს, რომ პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას მხარი არ დაუჭერია გეკაჩეშვიასათვის; იხ. მაგ., გაზეთი „ფიგარო“: „ვიცი, რომ გორბაჩოვი ამჟამად საბჭოთა კავშირში ძალას აღარ წარმოადგენს. რაც შეეხება ელცინს, სასიხარულოა, რომ მან დიდი გამარჯვება მოიპოვა. მე მხარს ვუჭერ მის პოლიტიკურ მიზნებს“ /ერიკ ფლამანი, 1991 წელი. 31 აგვისტო; საქართველოს რესპუბლიკა. - 1991. - 31 აგვისტო - #170 (190), გვ. 3. ეს და სხვა მასალები დაბეჭდილია კრებულში: საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები; ოფიციალური დოკუმენტები, მიმართვები და ინტერვიუები; ტომი II; ზვიად გამსახურდია; საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტი (1991); თბილისი 2013.

⁵⁵ საქართველოში მიმდინარე კონფლიქტების არსის შესახებ იხ. ტ. ფუტკარაძე, 2009, გვ. 221-234; 173-183 <https://cutt.ly/5t0Bly5>; ტ. ფუტკარაძე, 2008;

ობიექტურად უნდა შეაფასოს მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში კავკასიაში განხორციელებული რუსული აგრესია; დღეს მაინც რეალურად უნდა წარმოჩნდეს 1992-93 წლების სამხედრო გადატრიალების არსი და აფხაზეთსა თუ ცხინვალის მხარეში მიმდინარე კონფლიქტის რეალური შინაარსი: **1991-92 წლებშიც და 2008 წელსაც რუსეთმა საქართველო დასავლეთის დამოუკიდებლობის გამოცხადებისა და პროდასავლური არჩევანის გამო**⁵⁶; საქართველოს ისტორიულ კუთხეებში - აფხაზეთსა და ცხინვალის მხარეში კი გვაქვს არა „ეთნოკონფლიქტები“, არამედ - 1991 წლის 22 დეკემბრიდან აფხაზეთსა და ცხინვალის მხარეში მიმდინარეობს რუსეთის ომი ცივილიზაციულ დასავლეთზე ორიენტირებული საქართველოს წინააღმდეგ.

2. საზოგადოებრივი ცნობიერების განვითარებასა თუ ისტორიულ პროცესზე დიდი ადამიანების გავლენა გრძელდება გარდაცვალების შემდეგაც. დიდი კონსტანტინე გამსახურდიას ველში აღზრდილმა ეროვნულმა გმირებმა ზვიად გამსახურდიამ და მერაბ კოსტავამ XX საუკუნის 70-იანი წლებიდან საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას ძირითად მიზნად დაუსახეს 1921 წელს დაკარგული საქართველოს რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის აღდგენა, ადამიანის უფლებების დაცვა და ქართული კულტურის შენარჩუნება-განვითარება. ბოლო 45 წელიწადში საქართველომ ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა (რეფერენდუმი, დამოუკიდებლობის დე იურე აღდგენა, რუსეთის ჯარის „საკოუპაციო ჯარის“ სტატუსი, პლებისციტი ნატოში გაწევრიანების თემაზე...), მაგრამ ბრძოლა ჯერ კიდევ არ დასრულებულა: საქართველოს მეხუთედი დღემდე ოკუპირებულია რუსეთის იმპერიის მიერ, ისევ ილაზხება ადამიანის უფლებები და ისევ დიდი საფრთხის ქვეშაა ქართული იდენტობა... შესაბამისად, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დღის წესრიგი ბოლომდეა შესასრულებელი. ამ პროცესში ისევ მნიშვნელოვანია ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას ორიენტირების გათვალისწინებაც და მათი გმირული თავგანწირვის მაგალითიც.

<https://cutt.ly/7t0Bc4q> (დამოწმება: 24.03.2019).

⁵⁶ 1991-92 წლებში რუსეთმა პროდასავლური (/პროთურქული) კურსის გამო აზერბაიჯანში დაამხო პრედიდენტ ელჩიბეის ხელისუფლება; პარალელურად, ყარაბაღში პროვოცირებული კონფლიქტით აზერბაიჯანმა დაკარგა ყარაბაღი და გაუბედურდა ბევრი აზერბაიჯანული თუ სომხური ოჯახი; ამავე კონფლიქტით, რუსეთმა „ხელში დაიჭირა“ სომხეთი.

3. ზვიად გამსახურდიას „ქრისტესმიერი ძმა“ მერაბ კოსტავა თავისი შეუპოვრობითა და ავტორიტეტით რეალურ აწმყოში აბალანსებდა თანამებრძოლთა განწყობას. მეოცე საუკუნის ეს ორი რაინდი პოლიტიკურად ერთი მთლიანობაა; შესაბამისად, ის ვინც მერაბ კოსტავას სურათის ფონზე ზვიად გამსახურდიას ჩრდილს აყენებდა (ან - პირიქით!), საკუთარი დანაშაულის დამალვას ცდილობდა; ანდა, უარესი: ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს მოსახლეობის სწორ ორიენტირებასა და საქართველოს სრულ დეოკუპაციას. დღეს ამგვარი მანიპულაციით საზოგადოების დეზორიენტირება უკვე შეუძლებელია, ვინაიდან **დღევანდელი თაობისათვის კომუნისტური სუკის პროვოკაციები, ეროვნული გმირის ზოგი ახლობლის შეცდომები თუ ზვიადისა და მერაბის ყოფილ თანამებრძოლთა ნეგატიური კონტექსტები ველარაფერს ცვლის. ახლა სხვა პრობლემაა: დღევანდელი ახალგაზრდობის დიდი ნაწილისათვის ზვიად გამსახურდია და მერაბ კოსტავა საქართველოსათვის თავშეწირული, მაგრამ წარსული დროის ეროვნული გმირები არიან. ახლო მომავალში მაინც საქართველოს განათლების სისტემამ და ახალმა პოლიტიკურმა სპექტრმა დროულად უნდა შეძლოს ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას ორიენტირების წარმოჩენა, ამ ორიენტირების გარშემო ახალი თაობის, ზოგადად, ფართო საზოგადოებისა და საერთაშორისო ყურადღების მობილიზება. მხოლოდ სწორი პოლიტიკური სტრატეგიითა და საერთაშორისო თანადგომითაა შესაძლებელი საქართველოს სრული დეოკუპაცია, დემოკრატიული სახელმწიფოებრივი ინსტიტუციების შექმნა და ნახევარ-საუკუნოვანი ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის წარმატებით დასრულება.**

დამოწმებული ლიტერატურა:

აფრასიმე... 1994: ბ. აფრასიმე, ა. გვიშანი, თ. გვანცელამე... რა არის ჩვენი სიცოცხლე? ბრძოლა! თბ., 1994;

დადეშქელიანი-აფრასიმე, 2006: ბ. დადეშქელიანი-აფრასიმე, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემები, თბ., 2006;

ზვიად გამსახურდია, 2009: ზვიად გამსახურდია – 70 (წიგნი ეძღვნება ზვიად გამსახურდიას 70 წლის იუბილეს; სარედაქციო საბჭო: გურამ აბსანძე, გოჩა ბიჭაშვილი), გამომცემლობა „ზანი“, თბ., 2009;

ზვიად გამსახურდია, 2019: 2019 წლის 10-12 აპრილს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტისა და გამომცემლობა „არტანუჯის“ ორგანიზებული სამეცნიერო კონფერენცია: **ზვიად გამსახურდია - 80**. მოხსენებები იბეჭდება კრებულში: „ზვიად გამსახურდია, პოლიტიკა, მეცნიერება, ლიტერატურა“ (შემდგენელ-რედაქტორები: გიორგი არქანია, ლევან ბებურიშვილი), თბ., 2020, გამომცემლობა "არტანუჯი";

გამსახურდია, 2013: კ. ზ. გამსახურდია, პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას საქმე, თბ., 2013;

გაჩეჩილაძე 2004: გ. გაჩეჩილაძე, საით მიჰყვებიან მდინარეებს „მკვდარი თევზები“? თბ., 2004;

გურული, 2007: ვ. გურული, საბჭოთა კავშირის დაშლა, თბ., 2007;

ზაქარაია, 2019: მ. ზაქარაია, „სახელმწიფოსა და დემოკრატიის საკითხისადმი დისპარატულ მიდგომაზე“, თბ. 2019 წ. გამომც. „უნივერსალი“;

კაციტაძე, 2001: კ. კაციტაძე გეოპოლიტიკური და გეოსტრატეგიული ტრანსფორმაცია ევროპაში, თბ., 2001;

კიზირია, 2018: დ. კიზირია, პუტჩი, თბ., 2018 გამომცემლობა „არტანუჯი“;

მრგვალი მაგიდის ისტორია, 1996: მრგვალი მაგიდის ისტორია /3 ნაწილად/, თბ., 1996;

რცხილაძე, 2018: ა. რცხილაძე, მზე კავკასიისა, თბ., 2018;

საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები, 2013: საქართველოს სახელმწიფოს ხელმძღვანელები; ოფიციალური დოკუმენტები, მიმართვები და ინტერვიუები; ტომი II; ზვიად გამსა-

ხურდია; საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტი (1991); თბ., 2013 (შემდგენელი მზია ხოსიტაშვილი);

ფუტკარაძე, 2001: ა. ფუტკარაძე, ლექსები, აჭარის ამბები, მოგონებები, დღიურები, ქუთაისი, 2001;

ფუტკარაძე, 1999: ტ. ფუტკარაძე, აფსირტედან გამსახურდიამდე ანუ აწმყოს უდაბნოში, სტატიათა კრებული საქართველოს უძველესი და უახლესი ისტორიის საკითხების შესახებ, გვ. 1-315, თბ., 1999;

From Aphsirte to Gamsakhurdia or in the Dessert of the Present (collection of articles on the oldest and the newest history of Georgia), pg. 1-315, Tb., 1999 <http://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/313696>

ფუტკარაძე, 2008: ტ. ფუტკარაძე კონფლიქტი აფხაზეთში, საქართველოს ფედერალურ ერთეულებად დაშლის მცდელობა და პერსპექტივები (საქართველოს ენობრივი სიტუაციის ანალიზი), ჟურნალი „ჩვენებური“, № 4 (16), 2008;

<https://cutt.ly/jt0BORZ> (დამოწმება: 24.03.2019).

ფუტკარაძე, 2009: ტ. ფუტკარაძე საქართველოს გეოპოლიტიკური სტრატეგიის რამდენიმე ასპექტი: ქართველოლოგიის პოლიტიკების საკითხისათვის; კრებული: საქართველოში არსებული კონფლიქტი და მშვიდობის პერსპექტივები, საქართველოს საპატრიარქო, კონრად ადენაუერის ფონდი, თბ., 2009, გვ. 221-234. T.Putkaradze, Some Aspects of the Geopolitical Strategy of Georgia (on Politicization of the Kartvelological Studies), Causes of War Prospects for Peace, Georgian Orthodox Church Konrad-Adenauer-Foundation, Tb. 2009, p. 173-183; On December 2-3, 2008 the Holy Synod of the Georgian Orthodox Church and the Konrad-Adenauer-Foundation held a scientific conference on the theme: Causes of War - Prospects for Peace. <https://cutt.ly/Ot0BRcr>;

ფუტკარაძე, 2009ა: ტ. ფუტკარაძე, გეოპოლიტიკური ინტერესების შეჯახება ამიერკავკასიაში: ბათუმი 1878, 1920, 1991, 2008; კრებული: „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველო მეზობელ სახელმწიფოთა გეოპოლიტიკური ინტერესების კონტექსტში“; აჭარის დედასამშობლოსთან დაბრუნების 130 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასლები; გამომცემლობა: „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2009;

ფუტკარაძე, 2016: ტ. ფუტკარაძე, საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო ორიენტირები თანამედროვე გეოპოლიტიკურ

კონტექსტში; კრებული: „საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭო და 9 აპრილის დამოუკიდებლობის აქტი“, თბ., 2016;

ფუტკარაძე, 2019: ტ. ფუტკარაძე, ქართველოლოგიის თანამედროვე გამოწვევები, თბ., 2019;

ფუტკარაძე, 2019ა: ტ. ფუტკარაძე, 1991 წლის აპრილ-მაისში აჭარაში განვითარებული მოვლენები, „უახლესი ისტორიის ცენტრის“, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტისა და გამომცემლობა „არტანუჯის“ მიერ ორგანიზებული სამეცნიერო კონფერენცია, 10-12 აპრილი, 2019. უახლესი ისტორიის ცენტრის კრებული: ზვიად გამსახურდია - პოლიტიკა, მეცნიერება, ლიტერატურა, გვ. 196-220. თბ., 2020. გამომცემლობა „არტანუჯი“ (იბეჭდება); Occurrences during April-May, 1991 in Achara, Collection of the Center of Recent History: Zviad Gamsakhurdia – Politics, Science, Literature, pg.196-220. Tb., 2020. Publishing House “Artanuji”. The Center of Recent History, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Humanitarian Science Faculty and Publishing House “Arjanuji” joint scientific conference, April 10-12, 2019, Tb.

შარაშენიძე, 2006: Л. Шарашенидзе, Заметки десантника-комиссара, Тбилиси, 2006;

შველიძე, 2008: დ. შველიძე, პოლიტიკური დაპირისპირებები და ეროვნული ხელისუფლების დამხობა საქართველოში (1987-1992 წ.წ), თბ., 2008;

შონია, 2020: ჯ. შონია, „სიმართლე და სიცრუე ქართული სახელმწიფოსა და დემოკრატიის თანამედროვე პრობლემებზე“, თბ., 2020 წ. გამომცემლობა „უნივერსალი“ (იბეჭდება);

ჩხეიძე, 2015: რ. ჩხეიძე, ეკლის გვირგვინი, თბ., 2015;

ცომაია, 2018: ლ. ცომაია, პრეზიდენტ ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლების დამხობა, თბ., 2018;

ჯონსი, 2013: ს. ჯონსი, საქართველო. პოლიტიკური ისტორია დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, თბ., 2013. Stephen Jones, Georgia: A Political History since Independence, Tb., 2013.

Tariel Putkaradze

**Malta Negotiation (02.12.1989),
National Heros and Perspective of Georgia**

The failure of the soviet ideology and economic system (partly thanks to R. Reagan's wise policy) in 1980s, paved the way for successful modernization of the soviet empire. The last stage of this process, covering the period 1985-1991, went down in history with the name Perestroika ("restructuring" in Russian). The finale of Perestroika was the agreement reached during the Malta Summit of December 2, 1989. Based on that agreement, in September 1991 the Soviet Union ceded the Easter Europe and three Baltic republics to the West. Russia used Malta Summit as an excuse for using armed forces to overthrow the Georgian Government that announced independence. In 1992-1993, the overthrow of Georgia's legitimate government was followed by grave results for Georgia. Particularly, in Abkhazia and Tskhinvali region – historical territories of Georgia – the armed formations of the Russian Empire committed genocide of Georgian people and ousted the survivors resisting the Russian occupation (regardless of their ethnic origin: Georgians, Abkhazians, Russians, Armenians...) from those territories (turning more than 400 000 people into IDPs). **The civilized world should make an impartial assessment** of the aggression committed by Russia in the Caucasus in 1990s; it is time to lay bare the true essence of the 1992-1993 coup d'état and the conflicts going in Abkhazia and Tskhinvali: **both times, in 1991-1992 and in 2008, Russia punished Georgia for announcing independence and making a pro-western choice.** What we are facing in Abkhazia and Tskhinvali region – historical districts of Georgia – are not "ethnic conflicts", but the war Russia has been waging against Georgia since December 22, 1991, for its orientation to the civilized west.

Great figures can influence public awareness even after their death. Since 1970s, Zviad Gamsakhurdia and Merab Kostava had been leading the national-liberation movement to achieve the goal they had set – **to restore the independence of the Republic of Georgia, which had been lost in 1921; to ensure protection of human rights and to preserve and develop the Georgian culture.** During the last 45 years, Georgia made significant steps in that direction (a referendum, de jure restoration of independence, the status of occupant give to the Russian army, a plebiscite on NATO membership etc.). **However, the struggle is not over**

yet: the fifth part of Georgian territory continues to be occupied by the Russian Empire, human rights are still violated and the Georgian identity is still at risk... Thus, there are more issues on the agenda, which need to be addressed. In this respect, it is significant to consider the policy pursued by Zviad Gamsakhurdia and Merab Kostava and to appreciate their self-sacrifice in the fight against the Russian Empire. Unfortunately, attempts are still made to discredit their names and distort their statements. Therefore, **in the near future the educational system and the new political spectrum of Georgia need to advance the true guiding principles of Zviad Gamsakhurdia and Merab Kostava** and to draw the attention of wide public and international community to those principles. Only through the correct political strategy and the support of international community is it possible to ensure the full de-occupation of Georgia, establishment of state institutions and **successful completion of the 50-year-old national-liberation movement.**